

SAMBAND

No. 91. November 1915.

“Samband” utkommer hver maaned og er et literær-historisk skrift for norske hjem i Amerika. Det er et organ for bygdelagbevægelsen og er særlig tilegnet bygdelagenes historiske virksomhet. Abonnementspris \$1.00 aaret; enkelte hefter 10c hvert.

Udgives av SAMBAND PUBLISHING ASSOCIATION, 322 Cedar Ave., Minneapolis, Minn.

Bestyrer og redaktør:

A. A. Veblen.

ISSUED MONTHLY AT MINNEAPOLIS, MINN.

Entered as second-class matter December 5, 1910, at the post office at Minneapolis, Minn., under the Act of March 3, 1879.

Samband

is a monthly magazine containing historical and biographical sketches from Norwegian settlements in America, besides old country folk-lore, tradition, and history; and is designed to be a magazine of general literary interest for the home. It is an organ for the *Bygdelag* movement in America. Subscription price, \$1.00 a year. Single copies, 10 cents.

Published at 322 Cedar Ave., Minneapolis, Minn., by the
SAMBAND PUBLISHING ASSOCIATION.

Manager and Editor, A. A. Veblen.

Indhold av No. 91, November, 1915.

	Side.
Lidt nybyggerhistorie fra Spring Grove og omegn. IX.	
O. S. Johnson	1
Optegnelser. S. G. Bertilrud	20
Agnes Wergeland og hendes virke i Amerika. B. L. Wick	23
Feite Rode. V.	25
De ældste settlere i Blue Mounds. Timan Knudson.	32
Udstyr til en amerikareise i 1851. S. H. Ramberg	34
Norwegian Pioneer Association	35
Hallvard Bergs "Idyllar fraa dei Norske Settlementa i Amerika". Juul Dieserud	39
Heimbygde. T. O. Roble	42
Den store sten paa Voldsæter. N. E. Wold	44
Mjøsenlaget. C. L. Opsal	46
Brev fra C. N. Remme	48
Fra Pope county. O. H. Opheim	51
Vosser og Vosselag. Knud Henderson Løne	52
Hugleik. Erik Diserud	60
Til opplysning m. m.	61
Kvittering for bidrag til Valdrisgaven	62
Liste over bygdelagene med embedsmænd	63

Norwegian-American

er det bedste middel til at bibringe den opvoksende slægt af norsk-amerikanere interesse for sine forfædres minder, kultur, historie, litteratur, samt at gjøre dem kjendt med vort folks virksomhed, og almene nyheder om dem, hele verden rundt; men især i Amerika. Foruden *Norwegian-American* er intet norsk hjem fuldt udstyret med bladlitteratur. Frit prøveeksemplar faas ved at skrive til

NORWEGIAN-AMERICAN

Northfield, Minn.

Samband.

No. 91

November

1915

Lidt nybyggerhistorie fra Spring Grove og omegn.

IX.

O. S. Johnson.

Gifter-Andreas.

I begyndelsen af 1890-arene kom her en halvtulling som man kom til at kalde Gifter-Andreas. Hvorfra han var i Norge, eller hvor han hadde opholdt sig i Amerika før han kom til Spring Grove, ved jeg ikke. Den første gang jeg saa denne tulling var paa postofficen i Spring Grove. Han kom ind der og spurgte postmesteren saa trofskyldig om han vidste om nogen jente eller enke, som vilde gifte sig. Postmesteren svarede, at han hadde ingen kjendskab til de ugifte fruentimmer her i settlementerne, hvorledes de stod i gifteveien. Han maatte spørge sig frem hos damerne selv. Men Andreas fik straks tjeneude aander, som uden penge og uden betaling gav ham anvisning paa hvor sadaanne ugifte jenter eller enker bodde, som vilde gifte sig med ham. De narrede ham til at gaa lange veie ud i settlementerne for at spørge den og hin, som de opgav, om hun vilde gifte sig med ham, og naar han da fik et beneegtende svar, ruslede Andreas videre til den næste, uden at vise nogen som helst paatrængenhed, eller være uhøflig. Smidfertid kunde han arbeide lidt med grubbing og pusle med lidt andet, men hadde ingen stadighed eller anlæg for arbeide.

Om høsten kom han og vilde være med i træsfingen. Man hadde indbildt ham, at han var saa tung som en hest, og da

vilde det være fordelagtig for farmeren at have ham til at trampe i halmstakken saa den blev godt pakked. Man lod ham da være med og indbildte ham at man saa hvorledes halmstakken sank naar Andreas traadte til. Han gik da frem og tilbage i denne løse halm for en kort tid, saa jveden filede af ham, i den tanke, at han veiede mere end en 6, 8 mand tilsammen. Som han til byen, saa bad han om at saa veiet sig paa kreaturvægten, og da var han saa og saa tung, og næste gang han kom igjen for at saa veiet sig, saa havde han forøget sin tyngde en 75 til 100 pund.

Tilslut maatte han opgive at tænke paa at finde nogen her som vilde gifte sig med ham; men saa fandt disse gauler paa at indbilde ham, at i Chicago var det en ved navn Maggie, som vilde gifte sig, og burde han skrive til hende. Da nu denne stakkars tulling ikke kunde hverken skrive eller læse skrift, saa var disse hans velgjørere snart færdig til at hjælpe ham. De skulde nu jonglere som hans sekretær, besørge brevene sendt, og være tolf for dem, som kom fra hende. Efter et par ugers brevveksling kom der et telegram, at hun vilde komme her til Spring Grove en bestemt dag, og at han maatte møde hende paa stationen. I al hu og hast maatte han da saa gjort sig nye klæder, for at kunne modtage hende i rigtig galadrugt. En bukse blev snurpet sammen til ham af den slags kaliko, som man bruger til jenetæpper, med roser og skrigende farver, og af en større vidde end tre almindelige vadmelsbukser, som man brugte i gamle dage. En jakke eller trøje af nogenlunde lignende tøj. Et slags belte omkring livet, hvorfra to røde fingerknobbe uddaaend hang ned, med en stor duff i enden. En slags stiv snipkrave omkring halsen, der var saa bred, at den naadde op til over ørene, og paa hovedet en 20 tommer høi hat, gjort af stivt, sværtet papir, samt paa fødderne 18 tommerstræsko.

Jeg kom netop ind til byen da Gifter-Andreas stod paa jernbanestationen og ventede paa toget som Maggie skulde komme med, og skjønt Gifter-Andreas da var den mest latterlige figur jeg har set, kunde jeg dog ikke udbrøde i latter af denne spøg, da det var næsten for meget, at have denne tulling, som var berøvet forstandens brug, saa aldeles for nar.

Jeg har set folk under indflydelse af hypnotismen gjøre en hel del latterlige gjerninger som de aldrig vilde gjøre under normal tilstand. Altfurur ligedan var det med denne tulling. Man kunde saa ham til at gjøre hvadsomhelst naar det var tale om at han kunde saa gifte sig.

Maggie— som han stod der som i en gabestof og ventede paa — kom naturligvis ikke, men han blev indbildt, at hun skulde komme senere.

Men alting har en ende sagde rebilageren, som havde to. Gifter-Andreas blev en tid efter sendt paa fattighuset, hvor han maatte være til sin død, uden at saa opnaa det ønske at gifte sig.

Den politiske valgkamp før og nu.

Efter borgerkrigens slut, og i mange aar efter, var det jaendelig ganske ubehageligt at være demokrat i disse stærke republikanske distrikter. I valgtiden fik de saa demokrater, som var her, høre mange spottegloser, at de stod paa sydens side som slaveholdere, samt førte en frihandelspolitik, der vilde staa af industri og fabriksdrikt, og selvfølkelig arbejdsløshed og haarde tider. Denne kampnaade blev drevet hvert valgaar, og partiaanden var saa stærk at ingen demokrat kunde vælges endog til countymbedsmand, selv om han i sin private handel og vandel var anset som en hedermand. Politiske ringe var dannet i valgdistrikterne, som var saa stærke og havde saadan magt, at den som søgte et embede, maatte henvende sig til ringen for at høre dens mening først. Sandt disse mænd ham an-

tagelig, saa blev han valgt saafremt han havde opnaaet nominationen.

Politiske talere rejste rundt og holdt glødende taler over hvad partiet havde gjort og hvad de vilde gjøre, og at ingen maatte svigte partiet, men stemme fuld partiticket. Disse talere blev det ofte gjort være demonstrationer for, med hornmusik og fakkeltog for at samle folk sammen; og det var karer som var skaaret for tungebaandet, snartænkte lod de sig ikke let maaltbinde, selv om de brugte store, stærke ord til forsvaret for sit parti og en overdreven nedsettelse af modpartiet. Det anfaaes ikke for noget galt at høre i politiken for nogen af siderne.

Det fortælles om en af tilhørerne ved et saadant politisk møde, at han fandt taleren overdrev sin ros over partiets gode gjerninger, og da han var den bedste til at tale engelsk, blev han opfordret til at svare. Han stod da op for at svare, men blev i det samme saa nervøs og forvirret, at han kun fik sagt disse ord: „You know Chicago.“

Jeg har ogsaa hørt at paa et saadant politisk møde etsteds var der en af tilhørerne som opfordrede taleren til at svare enten ja eller nei paa et spørgsmaal han rettede til ham. Taleren mente der gives spørgsmaal, som man ikke kan svare hverken ja eller nei til, og spurgte om han vilde svare enten ja eller nei til det spørgsmaal han vilde gjøre ham. Den anden mente at det skulde han gjøre. Taleren spørger da: „Har De ophørt at slaa Deres kone?“ Ja eller nei sfreg det i forsamlingen, men vedkommende fandt det bedst at tie.

Det fortælles ogsaa om en overlegen dommer engang, som vilde tvinge et vidne til at svare enten ja eller nei paa alle de spørgsmaal han gjorde ham. Vidnet sagde det var umuligt at svare bare ja eller nei paa alle spørgsmaal man finder for godt at fremsætte. Hvad er dette for noget sludder, siger

dommeren. De kan saa spørge mig hvad de vil, og jeg skal svare med et ja eller nei. Vidnet spørger da: Sig mig, har De betalt tilbage alle de penge De stjal for to aar siden? Ja eller nei. Dommeren blev svaret skyldig og ikke fuldt saa paaftaelig med sit ja eller nei.

Valget af delegater til countykonventionen var den tid som oftest planlagt længe før valget holdtes, og paa konventionen var det ofte pudsig at se naar delegationen for de forskjellige valgdistrikter blev kaldt frem for at kaste sin stemme for hvem som skulde blive embedskandidat. Formanden for delegationen stod da op først for at stige frem, og de andre fulgte efter, akkurat som en sanselof hvor bjeldefanen gaar foran og alle de andre efter.

Naar de embedssøgende paa countykonventionen var nomineret, saa var de steget til kandidater, og da maatte de rejse countyet rundt for at sikre sig folkets støtte paa selve valgdagen. Saloonen var da den fornemste mødeplads, og var kandidaten liberal til at spandere, saa kunde han staa i høi gunst hos saloongjæsterne, og maatte da høre paa disse drufne mænds vaas og væmmelige tale, hvorledes de roste og sfred af ham. Beerfagger blev jendt rundt i valgdistrikterne for at uddeles til vælgerne, og paa valgdagen maatte kandidaterne sikre sig en eller flere til at arbejde for sig.

Jeg har hørt af dem, som var embedskandidater i den tid, at de følte det ofte modbydelig at ga ind paa salooner for at spandere og ligesaa at deltage i disse beerfallas ude i valgdistrikterne, men skikken var sliq og da maatte den ene gjøre som den anden.

Den østre del af dette county bestaar af irlændere, tyskere og skotlændere, og størstedelen af disse var demokrater. Da nu demokraterne havde sin ticket i marken, saa maatte det arbeides blandt disse for at være sikker paa at blive valgt. Rigtigt nok

har countyet et flertal af republikanere, men de norske embedsmandiater turde ikke stole paa irlænderne og tyskerne uden arbejde i blandt dem, og da irlændernes yndlingsdrik er den fjære whisky, og tyskerne det fjære øl, saa maatte disse benyttes rigelig for at hverve stemmer.

Kvinderne har som bekjendt ret til at stemme paa skole-superintendent, og for at saa bragt saa mange som mulig af dem til valgurnen, blev der leiet kjørere, der drev slittig hele valgdagen med at bringe læs for læs med kvinder til valglokalet. Selvsjælgelig stemte kvinderne for den kandidat som havde leiet kjørere. Undertiden var det ogsaa oprettet et kaffekøjeri i nærheden af valglokalet, hvor stemmekvinderne kunde gaa ind og saa sig forfriskninger af kaffe og kage førend de blev fjørt hjem.

Ved valglokalerne — hvortil skolehusene brugtes ude paa landet — var det ganske livligt hele dagen. Flokke af arbejdere, der uddelte stemmesedler, kunde vise en beundringsværdig udholdenhed, ved at vogte nøie hver stemmeberettiget som kom, saa han ikke blev hængende paa simpinden til modstanderne. Nogle af disse arbejdere uddelte rene uforsfalskede stemmesedler. Andre kunde forsalfse ticketen med navnet til en defrat eller folkepartimand. Men slige streger matte forhindres, og vogterne paa Zions mure fulgte ofte de vaklende lige til valgurnen, for at paase, at den rette uforsfalskede stemmeseddel blev lagt.

Nu, efterat det australske valgsystem blev indført, har vi faaet en ypperlig valgmetode, og da saa primærvalget kom istedenfor konventionen, saa har vi faaet et virkelig folkevalg. Da vi saa fik en lov mod spandering af øl, brændevin og cigarer, saa har man en garanti for at ingen kan sælge sin stemme for et glas beer eller en cigar. Folket kan nu gaa til valgurnen og kaste sin stemme for hvem de efter sin overbevisning

anser bedst skjiftet til embedet, uden at vær loffet eller truet af nogen ringpolitifere.

I slutningen af forrige aarhundrede blev de første telefonlinjer oprettet her, der senere udviklet sig til oprettelsen af smaa farmerkompanier, saa nu er der telefon i i hvert farmerhus.

Den første juli 1902 begyndte fri postlevering udover landet. Det blev oprettet 6 poststruter, som gik ud fra Spring Grove hver morgen i alle retninger. Disse 6 poststruter blev nu i sommer indskrænket til 4, idet noget af dette territorium blev lagt til Caledonia og hver rute her blev gjort endel længere.

Gaar vi nu i tankerne tilbage til de første nybyggeraar her, saa var det smaat og tarveligt imod nu. Øksen og kubberullen var da skydsbefordringen til byen, kirken, brylluper og begravelser. Med Øksen maatte man trække grønet. Det blev lagt i en ring og flere par økser drevet over det. For at skille hveden fra avnerne havde man det hele i sækker, og fløb op i et træ, og lod sakkens indholde rinde sagte ned, hvor vinden da tjente som rensesmaskine ved at bortføre de lette avner fra den tunge hvede. For at saa omdannet hveden til mel maatte man stundom male den paa kassekvarnen, eller knuse den i en morter. Det nærmeste postaaabneri i forstningen var Lansing i Iowa eller Brownsville, Minn.

Betragter vi saa nutiden med alt det arbejdsbejparende maskineri, de gode kommunikationsmidler hvormed man hurtigt kan komme fra sted til sted, avisernes raske fremskridt, der hver dag bringer os beretninger fra alle verdens kanter, saa maa man sige der er gjort store fremskridt paa den tid. Øksen og kubberullen blev afløst af hesten og fabrikerede vogne. Senere kom de elegante buggier. Hesten var først drivkraften for træskemaskinen, men saa kom dampen og afløste hesten, til stor

velsignelse for det tro og ædle dyr. Det var dyrplageri for mange heste at gaa der i en ring og trække den tunge hestevandring som drev træskamaskinen; saa mangen hest var stegt hudflettet naar træskingen var fra sig gjort om høsten.

Saa kom lokomotivet rullende, som trak større læs end mange okser og hester tilsammen, saunt travede hurtigere end Odins travet „Sleipner“. Men da man ikke kan komme did man vil til alle tider med damphesten, og den naturlige, levende hest ikke kunde opfylde folkets krav paa en hurtig fremkomst, nu i denne rastløse tid, saa opfandt man automobilen, der løber fire gange hurtigere end den raskeste hest. Om endel aar blir vel automobilen for sen at komme frem med, saa den blir afløst af luftskibene der løber omkap med de mest hurtigflyvende fugle. Men hvad skal man afløse luftskibene med naar de blir for gamle og sene af sig?

Jeg har læst i eventyrbøger om Moria og Soria slot, som var bygget i luften, og videnskaben fortæller os om saa meget og meget som de vil gjøre i en nær fremtid. Saaledes fortæller de os at de nu snart skal skabe liv i livløse celler, regulere vind og veir, frembringe regn og solskin eftersom de ønsker, regulere jordomdreiningen saa det kan bli længere eller kortere dage. Maaske disse fløge hoveder kan komme til at bygge stationer i luften, hvorfra man kan stige ned paa det sted man ønsker at besøge naar dette sted ved jordens omdreining fra vest til øst kommer til stationen. Sæt man havde en saadan station over Chicago, og man havde bestemt sig til at besøge vestkysten. Man kunde da gaa op paa denne station og sidde der i to timer, saa kom California, hvor man da steg ned, og vilde man snakke med præsidenten i Sina for at høre om han blir kejser der, saa maatte man vente i 12 timer. Ved at vente omtrent 18 timer, saa kom Tyskland, og

kejser Wilhelm med hele sin stab af frigere, kanoner og giffugler.

Saadanne luftstationer maatte da oprettes i alle launde jorden rundt, saa ikke ventetiden blev altfor lang for de reisende. For at komme nord og syd maatte man vel benytte luftskibe, indtil man fik noget med lynets hurtighed.

Jeg har nylig læst nogle videnskabelige skrifter som viser at fantasien spiller en stor rolle i mange videnskabsmænds hjerner; men om vi nu lader disse fantajisjostre ud af betragtning, saa maa vi dog beundre det som er gjort til lettelse og forædling af menneskeslægten. Aldrig har vel menneskeaaften, tankkraften, opfindsomheden seiret saa glimrende triumfer som nu. Naturens nægtige kræfter blir mere og mere lydige tjenere. Vi taler nu til folk mange mile fra os, som om de sad ved vor side, og man kan nu gemme til fremtiden vore store mænds taler, saa deres stemme, som om de var nærværende, vil kunne lyde til endnu ufødte slægter. Elektriciteten aabenbarer den ene efter den anden af sine gaader.

Der er vore skoler, vore byers udseende, vore hjem med de mange bekvemmeligheder, vore sygehuse, vore barmhjertighedsanstalter, vore tusinder af kirker, hvor Guds ord lyder hver søndag, foruden meget andet som bærer vidnesbyrd om stor opofrelse, hengivenhed og trofast, saa at hvis fortidens mennesker kunde se op igjen fra sin grav, saa maatte de vel sikkert betragte nutidsmenneskene som rene vidundere og udraabe: „Nu maa da menneskene være blevet lykkelige og gode.“

Saa man burde tro at menneskene nu skulde føle sig lykkelige og tilfredse mod middelalderens undertrykkelse og slaveri; men desværre der viser sig mærke afgrundsdygger, trods den store oplysning og forædling af menneskeslægten. Aldrig har vel verden haft magen til saa blodig frig som der nu udfjæmpes i Europa, og aldrig har vel arbejder og arbejdsgiver staaet mere

spændt mod hverandre end nu. Modsatningerne kæmper og brydes med hinanden og tager ligesom rygtag bryst mod bryst. Menneskene er og bliver mennesker trods al oplysning og dannelse. De er og bliver vel sig selv lig for alle tider.

Wilmington. — Wilmington township ligger paa østsiden af Spring Grove town, og gaar mod syd til statslinjen mellem Iowa og Minnesota, mod øst til Winnebago og nord mod Caledonia town. Den sydøstre kant af Wilmington township, som kaldes Portland Prairie, blev først befolket. Den første som nedsatte sig der var familien Robinson (Amerikaner), som kom sommeren 1851 og tog sig land i nærheden af statslinjen. Senere kom det flere amerikanere fra øststaterne, saa den del af townet blev befolket af Døysere, Irøndere og indfødte Amerikanere.

Den første Nørste som kom til Wilmington township, for at grunde sig et hjem, var Gjermund Johnson Lommen. Han var født paa gaarden Lommen i Valdris den 21de December 1828, og var en bror af Peter og John Lommen, som før er nævnt. Omtrent tyve aar gammel forlod Gjermund sit fødested og reiste til Sogndal, hvor han opholdt sig i fem aar og havde der sit hjem hos sin søster, som var flyttet did. I 1848 bestemte han sig til at udvandre og reiste til Bergen hvorfra skibet gik ud som skulde bringe ham til denne verdensdel. Under sit ophold i Sogndal havde han nogle gange set og talt med Gjest Baardsen, som da var fri, og da han kom til Bergen for at reise hid, traf han Gjests hustru, som spurgte ham om han ikke vilde komme ned til dem for at se Gjest, som da laa syg; men Gjermund maatte svare, at han havde ingen tid, da han netop skulde gaa ombord paa skuden som skulde bringe ham hid. Ankommen til Amerika opholdt han sig i Wisconsin nogle aar, indtil han i 1853 kom til Wilmington og tog sig land der, som

senere blev kaldt Torgrenudfarmen og nu eies af E. D. Miner, hvor han opførte en tømmerhytte i den tanke at gjøre dette til sit hjem; men fik saa spurgt at dette var skoleland, saa det kunde kanske tage flere aar før det kom i marked. Han flyttede saa derfra og tog sig regjeringsland omtrent en mil længere vest. Han opførte der et tømmerhus som ikke alene tilfredsstillede hans beskæftigelse, men tjente ogsaa som opholdssted for andre emigranter som kom for at finde sig hjem der i omegnen. Dette hus tjente ogsaa som lokale for de første gudstjenester som blev holdt i Wilmington.

I 1856 blev han gift med Magot Olsdatter, født Lommen, ogsaa fra Valdris. Hun var født 1828 af forældrene Ole Lommen og hustru Marit, og kom til Amerika i 1851 i følge med Gjermunds brødre, Peter, Løsten og Thomas, samt en hel del andre fra Valdris. Hun opholdt sig først i St. Paul, Minnesota, hvor hun arbejdede hos Amerikanere, og lærte jaaledes godt det engelske sprog. Senere flyttede hun til Decorah, Iowa, hvor hendes broder Anders bodde, og var der til hun blev gift med Gjermund og flyttede til Wilmington, Minn., for at gennemgaa sin del af nybyggerlivets kamp og stræve forbundet med smaa fordringer i den tid.

Af hendes søskende blev to igjen i Norge, medens de andre kom til Amerika. Broderen Anders flyttede til Washington Prairie, hvor han bodde til sin død. Søsteren Sigrid blev gift med en hvis efternavn er Korstad, og bor ved Brookings, S. Dakota. Marit, gift med en Amerikaner ved navn Boyd, bodde i Decorah, Iowa, og er nu død. Halvbroderen Ole bodde ogsaa i Decorah, er nu død.

Gjermund J. Lommen og hustru har haft otte børn hvoraf to nu lever. Fem af dem døde i en ung alder. Ingeborg blev gift med sit søskendebarn Peter J. Lommen; men døde omtrent et aar efter, dybt savnet af alle som kjendte hende. Hun var

en musikalsk begavet kvinde, og besad en sjelden evne til at kunne omgaaes folk. Hun mødte alle med et venligt smil, og kunde som saa sætte liv i et selskab, baade i tale, sang og musik. Ingeborg Lommen var i mange aar organist i Spring Grove kirke under gudstjenesterne og ellers ved forskellige sammenkomster.

Søsteren Marit er gift med Johan Blixerud, en søn efter afdøde Nils Blixerud fra Sofnedalen og Anna født Skiftun, fra Stavanger og bor paa Farsfarmen. Hun er som søsteren begavet med en vakker sangstemme, et elsteværdigt væsen, som det er en sand fornøjelse at besøge i deres prægtige hjem. Sa, baade mand og hustru er meget gæstfrie folk, har velopdragne børn, der ligesom forældrene møder alle med et venligt smil; kort sagt de er en prægtig familie baade i det firkkelige og sociale liv.

Sigri, den ældste, blev gift med Anton Ramistad og bor i Nord Dakota. Hun er ogsaa lig sine søstre med sin fine vennehelhed, stille og beskedne.

Gjæstfrihed, godgjørenhed og en venlig omgang med sine medmennesker har gaaet i arv fra forældre til børn i disse familier. Gjermund Lommen og hustru var bekjendt for sin hjælpomhed og godgjørenhed mod fattige og trængende. Fattige nykommere blev af Magot Lommen ofte forsynet med livsfornødenheder i førstningen efter sin ankomst her. Særlig husker jeg en ved navn Hans Mana fra Gudbrandsdalen, og hustru, som kom over her, og som hentet meget til sit livsophold hos Magot Lommen de første aar efter de kom her. Denne Hans havde ligesom saa liden fremfærd, som man siger, og hustruen Kari var vel ikke af de dygtigste til at forvalte det, manden fortjente, saa det var smaat med dem, og dette kunde ogsaa Kari fortælle naar hun kom tilgaards, at det manglede baade dette og hint for dem saa folk gav hende lidt med hjem; men særlig

hos Magot Lommen blev hun rigelig forsynet med baade mad og tildels klæder, saa hendes mand Hans var rigtig stolt af hende og jagde ofte, at ho Kari var saa god som ein laaf gar (en daarlig gaard). Gjermund var da ogsaa af dem som havde ondt for at sige nei naar nogen bad ham om et pengelaan eller udlæg til en Amerikabillet. Han var altid villig til at hjælpe og stode paa vedkommendes ærlighed; men ikke alle opfyldte sine forpligtelser, saa han tabte ikke saa lidt ved sin hjælpomhed.

Gjermund J. Lommen var af disse seige, udholdende, tro arbejdere som ikke gav tabt om det svæd og værkede i lemmerne efter en anstrængt dag. Bunt som han var til arbejde fra barndommen af, stor og stærk samt en type paa en ægte valdris, tog han kraftig fat efter at han kom her til Amerika. Jeg husker han fortalte hvorledes han drev paa med arbejde for at tjene mest mulig penge de vintre han arbejdede i Wisconsinstømmerfuge.

Man havde ikke dengang opfundet maskine til at skjære tagspaan (shingles) med, men kløvede dem af kubbene med en dertil indrettet kniv. Kløvningen blev da betalt med saa og saa meget pr. tusind; saa en almindelig arbejder kunde da tjene fra 75 cents til \$1,00 om dagen. Gjermund derimod arbejdede en stor del af natten ogsaa, saa han tjente i gennemsnit \$1.50 pr. døgn, og blev derfor af de andre arbejdere kaldt „shingelmaskinen“. Da han saa kom hid og havde kjøbt sig land, fik han godt brug for sin arbejdsiver og sine kræfter. Landet skulde ryddes til ager og eng, hus skulde bygges, og med den tids maskineri til baade at saa og høste med, krævede det kraftige arme og en seig udholdenhed.

Gjermund var ogsaa af disse grundærlige, ligefremme mennesker, der uden at hylfe for nogen sagde sin mening, enten det var præsten eller tjenestegutten. Sine arbejdsfolk, enten det var

dagarbeidere eller for maanedene, betalte han som oftest høiere løn end nogen anden i bygden; men saa fordret han ogsaa arbejde af dem, og særlig i aannetiderne vilde han ikke staa tilbage. Han kunde undertiden være skarp i sine udtalelser, som ved lidt, naar han følte at maatte tale dem til rette. Saaledes fortalte han mig hvad han jagde til en af sine arbejdere, som man kaldte Store-Kristoffer. De holdt paa at stakke Maiskorn som var hugget og bundet i baand. Gjermund var den som stakket og brugte bestandig at gaa paa knæerne rundt stakken for at lægge baandene tilrette. Denne Kristoffer var en stor og armestærk mand, der med lethed kastede baandene op paa stakken, og altid med rodenden af baandet foran, hvorved Gjermund fik det ene stød efter det andet, af denne tykke kornstilk, over armene, ryggen og dels i hovedet. Denne maade at kaste baandene paa kunde ikke gaa an, og han stod da op og sagde: „Der som du vil dræbe mig saa bør du gjøre det paa en skikkelig maade og ikke saaledes.“ Dette hjalp, saa Kristoffer kastede baandene ordentlig; men han blev saa fornærmet at han agerede stum resten af dagen.

Skjønt, som sagt, Gjermund kunde komme med bidende udtryk og fordret arbejde af dem han leiet, saa vilde dog folk gjerne arbejde for ham, da han var saa real med lønnen og altid kontant naar arbeidet var gjort. Sine tjenestegutter kunde han beholde i otte til ti aar.

Nu hviler disse trofaste banebrydere Gjermund Lommen og hustru paa Spring Grove kirkegaard til opstandelsens store morgen.

Thov Olsen Tveten var født 1812 i Luddals prestegjæld, øvre Telemarken. I 1844 udvandrede han til Amerika og kom til det berømte Muskegossettlement, hvor han opholdt sig i fem aar. I 1849 blev han gift med Ingeborg Hansdatter fra Linn, Telemarken, der udvandrede paa omtrent samme tid fra Norge

sammen med sin søster Aslaug og hendes mand Herbjørn, der ogsaa kom til Muskego. Begge disse unge ægtefolk Herbjørn og Aslaug døde i Muskego med fire dages mellemrum og efterlod sig to smaa børn. Den ældste af disse børn, ved navn Signe, var da 1 aar og 7 maaneder, og den yngste som fik navnet Aslaug efter moderen var fire dage da faderen døde, og fire dage efter døde ogsaa moderen. Disse smaa forældre-løse børn maatte deres moster Mrs. Tveten og hendes mand Thov Olsen tage vare paa, og være som far og mor for dem, indtil de blev i den alder de kunde forjærge sig selv.

Deres første fem aars ophold i Amerika var da allerede frydret med sorg, savn og taarer, og da koleraen ogsaa udbrød i Muskego og bortrykkede mange familier, besluttede Thov Olsen og hustru at flytte derfra. De havde da hørt tale om Iowa og Minnesota paa den anden side af Mississippifloden, hvor det skulde være store strækninger af regjeringsland uoptaget. De flyttede da til Paint Creek, Allamakee County, Iowa, hvor de opholdt sig lidt over fem aar.

Det laa dengang i omegnen af Paint Creek store strækninger af uoptaget prairie-land, som det var bare at sætte plogen i jorden og pløje op; men der fandtes ikke aabent vand, og at fragte vand fra vandkilder flere mil borte, var da forbundet med store besværligheder, selv om man havde okser og en kubbetur at kjøre det med.

Sommeren 1854 flyttede de igjen til Minnesota og købte regjeringsland i town of Wilmington, omtrent en mil norden for handelsstedet By, hvor der nu er et farmercreamery. De var da de første som nedlatte sig i denne del af townet og maatte saaledes gjennemgaa nybyggerlivets mange savn, trængsler og gjenvordigheder som var forbundet med at forvandle bildnisstet til ager og eng for at skabe sig et opholdssted. Mc. Gregor, Iowa, var i forstningen deres nærmeste markedsplads, og det

tog en fem, seks dage at gjøre reisen paa, over veisløse trakter med hornhestene og kubberullen. Senere blev det Lansing, Iowa, hvortil reisen kunde gøres paa to dage. Derfra hentet de ogsaa sin post, som ikke dengang bestod i store dagblade der bringer nyheder fra alle verdens kanter eller farmblade som fortalte hvarledes man skulde pløje, harve, saa og høste, hvorledes man skal melke, fjerne smør, stelle griisen, sauen og hønerne. Nei, man maatte dengang være sin egen lærerester i farming, sin egen arkitekt og bygmester til opførelsen af huise osv. Da saa postaabneri blev oprettet i Spring Grove blev det fortere vei at hente og lægge ind de saa breve som man sendte og modtog i aarets løb. Senere blev det oprettet postaabneri ved By — som i forstningen blev kaldt Bergen — hvorfra de hentet sin post, indtil disse Rural Routes blev oprettet.

I sit ægteskab havde disse banebrydere haft 6 børn, hvoraf 4 lever. Ole, den ældste, er født ved Paint Creek, Iowa, i 1852 og bor paa farsfarmen. 1876 blev han gift med Marie, født Melboistad. Hendes forældre var Gulbrand Melboistod og Anna Larsdatter Dahl fra Grans prestegjeld, Sadeland. Hun var en søster af Mikkel Larsen Dahl som senere antog navnet Walhus. Gulbrand Melboistad og hustru udvandrede fra Norge i 1844 og opholdt sig først i Muskego indtil i begyndelsen af 50-aarene. Da kom de til Iowa og købte sig land og var de første settlere i den del af staten. Mrs. Ole Tveten kan fortælle meget om livet i de dage, hun voksede op, hvorledes de stravede og sled og kæmpede sig frem de første aarene.

Den næstældste af børnene til Thov Olsen og hustru fik navnet Virgit, men døde i en ung alder. Sønnen Hans blev født 1855 i det lille loghus som faderen først opførte paa sit hjemsted, og blev døbt i tømmerhuset paa Mikkel Eriksens farm, hvor gudstjeneste holdtes af vore pionerpraester. Han var da i den alder, at frouen som skulde ledsage ham til daaben havde

megen nøje med at holde ham rolig under daabshandlingen. Han blev gift med Randine Quinmill og bor nu i nordre part af Wilmington. Kommer til at nævne denne familie senere i forbindelse med Quinmillfamilien. Søsteren Signe blev gift med Martin Wang og flyttede ud til N. Dakota, men er ogsaa nu død. En yngre søster Anna blev gift med Arne Moen og flyttede først til N. Dakota, senere til Seattle, Washington, og er nu enke. Broderen Jacob flyttede til Rolette County, N. Dakota, hvor han blev gift og har en stor familie, men er storeier som kommer til at give enhver af børnene et hjem.

I 1867 døde Thov Olsen, og enken sad der igjen med disse 6 små børn, hvoraf Ole var lidt over 14 aar, og broderen Hans kun 11 aar. I forening med moderen maatte da disse to smågutter overtage driften af farmen og blev saaledes hærdet til baade tungt og anstrengende arbejde fra barndommen af. Begge brødrene fortæller om disse lange byrejser om vinteren, hvorledes de frøs og led ondt underveis. Med et par læderstøvler paa fødderne, uden oversko og uden yderstaf maatte de traipse efter lasset eller tomslæden tilbage for at holde sig varme, men ofte saa overvældet af træthed, at de mangan gang var fristet til at lægge sig i slæden, hvor de vilde ha sovet deres sidste søvn.

Af de to forældreløse børn, som før nævnt blev opfojret af Mrs. Thov Tveten, blev Signe, den ældre, gift med Jim Traifer, hvis fader var fra Bergens by, og moderen fra Trondhjemms by. De bor nu i St. Paul, Minnesota. Aslaug, den yngre, blev i 1870 gift med Gulbrand Johnson fra Grans prestegjeld, Sadeland, der udvandrede derfra i 1861. Han gif ogsaa under navn „Gulbrand Bundtmager“. De opholdt sig først i New Albin, Iowa, nogle aar, senere i Caledonia, Minn., hvorfra de for 16 aar siden flyttede til Rolette County, N. Dakota, hvor de fremdeles bor. Deres børn er: Anna,

gift med John Venderby, bor i St. Paul, Minn., hvor han driver en stor icecreamfabrik. Theoline gift med Louis Rice. Johan Arnt, gift med en amerikansk pige, er sheriff i Kolette county, N. Dak. Emma, gift med Wilhelm Sheber. Oskar, hustruens navn Emma, har apotek i Kolette. Antonetta, gift med Gustaf Klang, som driver butik i St. Paul, Minn. Eda, ugift og hjemme paa farmen. Luida er gift med Alfred Watte-
rid, farmer i Kolette Co.

Til disse familiers biografi, som i længere tid bar paa et saart minde fra sit første opholdssted her i Amerika, vil jeg tilføje lidt fra det berømte Muskego, Racine County, Wisconsin.

Følge Knud Langelands bog og Festskriftet er vel neppe noget andet sted i de norske settlementer slydt saa mange taarer som i Muskego, og man har neppe i noget andet settlement oplevet saa megen trængsel, sygdom og elendighed, som i gamle Muskego under koleratiden i 1849 til 1852. Muskegos navn erindres af mange med saare minder fra denne trængsels tid, da dødens engel, ligesom hos ægypterne, gik næsten ikke et hus forbi. Stærke folk som lagde sig til at sove om kvælden laa stive om morgenen. De som ikke var angrebne af denne rædselsfulde pest, arbejdede nat og dag med at slaa sammen ligkister af uhyvlede og umalede bord, hvori ligene blev lagt for at begraves uden ceremonier. Næste dag kunde det være ligbærerenes tur til at bli baaret væk.

Men var Muskego en norsk bygd hvor vore landsmænd maatte opleve mere javn, større skuffelser og modgang end andre steder, saa udgik ogsaa derfra store velsignelser. Alle vidtrækkende foretagender, som kanske var undfanget i bøn og fjødt i trængsel, der lagde grunden til det storværk vi nu nyder godt af baade i by og bygd, udover disse store vidder her i De Forenede Stater.

I Muskego begyndte den første lutheriske prest at virke blandt vore landsmænd her i Amerika, nemlig Claus Lauritsen Clausen, som ankom til Muskego den 8de August 1843. Der blev den første norsk-lutheriske menighed stiftet, og det første kaldsbrev udstedt til pastor C. L. Clausen den 19de September 1843, undertegnet af 69 navne. Der blev den første norske kirke bygget, hvortil pastor Clausen var med og kaphug med vante tømmerhuggere paa de store egetræer, som var bestemt til kirkebygningen. En Telemarking ved navn Halvor Nilfen Lohner fra Hjartdal var bygmesteren. Ole Gaakensen shingledede kirken, og hans kone Mari bar shingelen op ad stigen til ham.

I Muskego blev den første norske avis udgivet, som fik navnet „Nordlyset“. Dhr. Seg og Reinert begyndte udgivelsen af denne avis i 1847, og den var et organ til at modarbejde slave-riets udbredelse. Free Soil bevægelsen var paa den tid meget udbredt i Wisconsin, og Nordlyset skulde da være partiets norske organ. Det gik godt det første aar med Nordlyset, idet udgiverne fik 200 abonnenter, men næste aar glemte abonnenterne at fornye, saa den første norske avis her i landet døde en juledød efter to aars forløb. Efter statistiske opgaver skal de norske aviser her i landet nu ha et samlet abonnentantal paa omtrent 350,000.

I Muskego begyndte Nordmænd først at delta i den amerikanske politik. Derfra udgik opraaet om Nordmændenes deltagelse i borgerkrigen ved dannelsen af det 15de Wisconsin regiment der saa ærefuldt kæmpede for sit nye land.

(Mere.)

Opregnelser.

S. G. Vertilrud.

Da jeg var valgt til skifteretsdommer forstod jeg det blev nødvendigt at gjøre noget for at lære det som vilde falde paa mig at udføre. De som vidste noget om embedets pligter her kunde jeg neppe ty mig til, da de alle havde været mine politiske modstandere i valget. Ole E. Sagen var dengang skiftedommer i Volk County, og da jeg kjendte ham lidt bestemte jeg mig til at reise derned og prøve saa være hos ham en stund. Tillige havde jeg slægtninger dernede og kunde saa være hos dem uden at det kostede noget videre. Naar jeg frembar mit ærinde for Mr. Sagen var det ja dertil med det samme.

Det var bare min mening at saa sidde etsteds i kontoret for at lytte til det som foregik i embeds medfør og derved prøve om jeg kunde lære noget deraf, foruden at være til nogen videre nytte for ham. Dette begyndte jeg ogsaa med, men snart foreslog Mr. Sagen at jeg skulde forsøge selv under hans vejledning, og mange af de papirer han havde at udfærdige gav han til mig. Det som jeg da havde gjort feil rettede han paa og forklarede for mig hvori feilen bestod. Nogen bedre skole kunde jeg aldrig faa. Jeg havde nok af tid til at studere ud det lille jeg gjorde, og forunderligt nok, var det ikke saa meget som var urigtigt gjort. Meget af tiden havde jeg intet at gjøre, og da jeg saa Sagen havde mange papirer at kopiere ind i sine bøger, spurgte jeg ham om han ikke kunde betro noget af dette til mig. Selv havde han det meget travelt, da det i hans kontor var aldeles som naar en retstermin holdes i distriktsretten. Folk gif ud og ind hele tiden og dusinvis af sager behandlede om dagen. Selv saa var han meget grei og var bedre inde i skiftelovene end nogen anden jeg siden har truffet. Naar det ikke var nogen interessante forretninger, der foregik,

had jeg og kopierede papirer ind i bøgerne, thi dette syntes det som Mr. Sagen gjerne vilde jeg skulde gjøre. Jeg lærte meget udaf disse papirer, thi de var helst slige som jeg ikke selv kunde tænke paa at skrive ud.

Naar jeg havde været der tre uger var det snart den tid jeg selv maatte til at modta mit embede. Jeg havde kviet mig længe for opgjøret med Sagen, fordi jeg ikke syntes jeg havde raad til at betale ham det han burde ha og syntes det var leit at hyde ham mindre. Jeg havde tillige set saamange ædelmodige træk af ham paa den tid jeg var hos ham, at jeg begyndte at frygte for at hans interesse i mig bare var for at hjælpe mig frem. Slik stod det den sidste dag jeg var hos ham. Han havde haft det usædvanligt travelt hele dagen saa det ikke var nogen anledning til at saa tale til ham før sent om aftenen. Nærende fik jeg da fortalt ham jeg maatte reise hjem næste dag og spurgte hvormeget jeg skyldte ham? Denne kloge, sindsrolige, selvbeherkede, modige og frygtløse mand blev blodrød i ansigtet. Jeg blev som lamslaaet, thi han var den sidste i den vide verden jeg vilde ha fornærmet. Slik stod vi begge en stund. Kanskje jeg var ligejaa rød i ansigtet som han. Jeg havde 20 dollars, jeg hadde gjemt som betaling for ham, og disse tog jeg frem samt prøvede at forklare noget af aarsagen hvorfor jeg ikke dengang kunde erstatte ham bedre for al hans selvopofrelse. Uden at modtage pengene begyndte han en liden tale paa sin kloge, forsigtige maade. Han sagde at da jeg kom var han overlæsjet med arbeide, men at jeg hadde gjort hans kopiering og lettet hans arbeide derved, at han ikke trodde jeg ventede nogen betaling derfor, og vilde være glad om jeg vilde kalde det „skulds“ paa den betingelse at han fik være mig tilhjælp med vejledning i sager hvor jeg maatte trænge hjælp naar jeg selv fik embede. Han talte ogsaa noget om selskabet og fornøielsen i at ha nogen at tale ved om

de ubehageligste affærer, men dengang forstod jeg ikke meningen med dette. Jeg har sjelden staaet mere rørt, bedrøbet og skamfuld end jeg stod dengang holdende hans fremtrukne haand til affæd. Jeg var saa sindsbevæget, jeg neppe vidste hvad som foregik. Jeg turde ikke byde ham pengene mere, men bestemte mig til, at om det nogengang senere i livet skulde blive en anledning, at jeg sandelig da skulde erindre ham.

Naar jeg kom hjem forstod jeg at hvad jeg nu havde gjort var i lighed med at sende udaf Countyet efter valgført. En som vist havde ventet, jeg skulde blevet nødt til at søge hans hjælp fortalte mig, at jeg ikke vilde behøvet at ha alt dette udlæg og tids-spilde, men at han skulde været glad over at kunne hjælpe mig for intet. Naar jeg nu tænker tilbage paa dette saa forekommer mig ordsproget: „En blind leder en blind“.

*

Naar jeg modtog skiftedommerembedet havde ikke countyet kontor dertil. Det var nogle ubrugte rum ovenpaa i countyet's bygning og et af disse fik jeg da sat istand. Sele det udstyr som var at flytte bestod af en noget stor skrivepult, et skab med mange skuffer i for de trykte former og nogle saa paa af usjærdige arvesagsforhandlinger. Skrivepulten var for stor til at flyttes opefter trappen saa den maatte jeg ta ind igjennem vinduet. Den gik ikke ind der heller uden man holdt den i veiret og tog den ind efter den ene ende. Dette gjorde jeg med hjælp af nogle reb og siden har jeg ofte undret mig hvorledes jeg fik det gjort alene. Skabet, hvori de trykte former var, gik det let nok at flytte, men alligevel skaffede dette mig adskilligt arbejde derved at de mærkelapper der skulde være udenpaa skufferne var borte. Det var henved 200 forskellige former at saa rede paa og da kom det mig vel med, at jeg havde været hos Hr. Sagen. Jeg havde med en liste over alle de former

der brugtes og den orden de siden skulde findes i, saa det var bare arbeidet med at saa dem ordnet.

Naar jeg var færdig satte jeg mig ned paa stolen, ventende paa at saa noget at gjøre. I embeds medfør var det næsten intet der foregik dengang. Lønneu var ogjaa derefter, bare 250 dollars. Jeg stolede paa lidt bifortjeneste ved at udfærdige „filings og proofs“ for homestead land. Da der var flere her som drev med samme forretning gik det meget længe før jeg fik noget at gjøre dermed for mig selv. Oluf Effsen var vist den første der betrodde mig med sit land prov. Da dette gik igjennem bra kom det flere siden, men det første aar tjente jeg ikke maden og andre kontante udgifter. Jeg fandt snart det var meget uheldigt at ha kontoret ovenpaa, da de som kom for landaffærer, helst gik til dem der havde sine kontorer nærmest gaden. Tillige var det saa sjelden nogen kom op til mig at naar jeg havde siddet der saa længe alene og hørte nogen kom i trapperne blev jeg ordentlig frygtssom deraf. Denne nervøsitet tiltog saa jeg blev ordentlig syg deraf. Dette fortalte jeg engang til en af dem der var paa county raadet, og de fik da istand et rum for mig nede i bygningen. Derefter forsvandt denne frygt efterhaanden og saa tiltog arbeidet og besøgene og jeg kom da til at trives bra for længe.

Agnes Bergeland og hendes virke i Amerika.

A. L. Wick.

Under ophold i Wyoming, Colorado og Utah, en kort tid siden, kom jeg i tale med flere amerikanere om Agnes Bergeland og hendes arbejde i det fjerne vesten blandt studenter og andre. Jeg kommer godt ihu at ha læst et digt af hende, „Bogen“, i mainumret af Samband for aaret 1913, som røbede geniets digternatur. Senere fik jeg læse en digtsamling, som

blev udgivet i 1912, og som tæller flere digte, der taler de dybe, følelse ord, man faar læse hos den ægte digter, men som mangler hos mange, som tror de er poeter.

Agnes Bergeland var datter af Franz Bergeland, en officer født i Kristiansand, og var brordatter af Henrik Bergeland og Camilla Collett, altsaa af en literær slægt kjendt videnom i Norge og ellers allevegne. Hun kom til Amerika i 1891, vel udrustet i sprogvidenskaben og andre sag begyndte hun at virke som lærer. Først var hun en tid ved Bryn Mawr, den kjendte kvinde-skole i Pennsylvania. Senere kom hun til Chicago universitet og blev i 1902 kaldt til Laramie, Wyoming, hvor hun begyndte at undervise i historie og sprog i statens universitet. Der blev hun til sin død i mars 1914 og vandt mange venner og beundrere baade inden og udenfor skolen. Der er vel neppe tyve procent skandinaver i Laramie, som er en mineby paa blot 10,000 indbyggere og ligger høit oppe paa Rocky Mountains i et godt forretningsstrøg hvor kvæg- og faareavl flourerer.

Her var det den digterisk anlagde, norskfødte kvinde blev skattet for hvad hun besad af karakter, idealer og virkelyst. I tale og skrift tolkede hun til alle tider nordmændenes karakter, historie og levefaet paa en saadan maade at hendes venner og bekyndte begyndte at studere norsk historie og literatur. Hun var begavet og satte sig lettelig ind i dette lands literatur, men var besjalet af stor kjaerlighed for sit fødeland og dets bogavl og historie, som hun skattede. Blandt studenter vandt hun mange venner og overalt var hun agtet og afholdt. Hendes naere ven Grace Sebard og Maren Michelson har udgivet hendes efterladte digte paa Free Church Book Concerns forlag. De burde bli læst især af nordmænd i Amerika hvor norsk literær virksomhed er i sin begyndelse.

Blandt kvinder var hun en leder for at danne selskaber for alsidigt studium. I skolen var hun elsket af sine medarbeidere, som her fandt en kvinde, der baade kunde tale for sig og skrive for sig og kunde leve et høiere og mere dannet liv end de havde for truffet sammen med. Skjønt alskellig tid er gaat siden hendes hastige bortgang træffer man dem som taler hendes sag og tilstaar, at hun var den som ledte dem til et høiere udsyn, saa de saa opgaverne anderledes end de havde set dem før.

Folk i alle stillinger kunde hun komme i tale og god fortaalelse med, og skjønt hengivet til bøger, kunde hun elske naturen rundt sig og tog behag i og studerede livet i vesten. Høisletterne og bjergtoppene lignede hun sammen med de gamle norske fjeld som hun havde kravlet op og ned over som barn.

Bare vi hadde flere saadanne personer, flere som vilde virke for at bringe norskheden — det bedste i vort lands kultur — til Amerika, dets literatur, historie, dets gamle liv, noget om nordmænds levefaet og faeder — hvad kunde vi i Amerika ikke ha udført i et halvt aarhundrede! Bare der var flere af samme type som Agnes Bergeland med hendes arbeidsjomhed og hendes begeistring, og med hendes virksomhed herude i vesterheimen! Man kan kanske samle guld paa kistebunden, men hvad som er mere værd for efterslægten er at efterlade mindet om karakter og gjerninger, at ha levet og virket for andre og ikke altid for os selv. Agnes Bergeland ofrede sit liv og sin livskraft for andre.

Teite Rode.

Blandt Manitowoc Koloniens originaler var fede („teite“) Rode i vegt og omfang den største. Jeg vet ikke just naar han først kom eller hvorledes han kom, men husker godt at han med et dukkede op i min bevidstheds synskreds. Kjære, elskværdige

gamle Berger^{*)} var en fast institution og hørte Manitowoc til med udelst trostkap. Rode, derimot hadde en større „circuit“, et mere vidstrakt felt, saa at Manitowoc, skjønt vistnok paa en maade hans hovedjogu, maatte dele hans tid og virke med nogen af de mere sydligliggende settlementer. Han kom altid uden varsel, dukkede op midt iblandt os og kunde da bli vankende om et halvt aar eller endog længere; men vandrelysten, eller hvad det nu var, pligtfølelse kanskje, drev eller drog ham bort. Det er ikke sikkert at hans rette, oprindelige navn var Rode. Der var dem som hadde sine tvil derom; og hvad navn han hadde saat i daaben er jeg mindre vis paa, men det kan ha været Peter. Jeg synes huske han skrev sig for P. Han skulde være fra Stien og hadde i længere tid ført skib hjemmehørende der, hadde seilet alle verdens hav og set alle dens folkslag, og hadde lidt kjendskab til flere sprog. Han var altiaa „kaptein“ Rode; men skjønt han nok gjorde opmerkksom paa at dette var hans rette titel, syntes det gaa glattere at kalde ham „seite“, kanskje fordi man ikke hadde paatagelig grund for kapteinsværdigheten, medens det ikke var spørsmaal om seiten.

Han var godt over middelhøiden og fyldigheten syntes at ha spredt sig over hele figuren med enestaaende upartiskhed. Arme, hals, ben var store, og i min gutteagtige hang til at gjøre sammenligninger tog det mig ikke liten tid til at gjøre op hvilke vel kjendte trær var lige tykke med for eksempel hans laar og hans arme. Men jeg er ganske vis paa at om midjen var han av samme omfang som en vis „bass-wood“, der stod bakenfor skolehuset. Hodet var rundt og velformet, med middelstyhndt rødliggult haar, som endte i en krans af nette krøller, der omgav den kraftige hals. Ansigtet var barskt og øinene heller juuaa og urolige. Ansigtet var ikke mildt, men især paa børn

^{*)} Samband no. 89, sept. 1915.

virkede det frastødende. Han var, eller rettere gav det indtrykk at han hadde været en veirbidt personlighet. I sin klædedragt skilte han sig ganske ud fra baade farmerne, præsten og yankeerne. Det er ikke saa godt at gi i enkeltheterne hvad forskjellen egentlig bestod i; thi jeg var den tid for ung til at analysere det saaledes vitenskapelig ned til detaljerne. Men det var nu kjolen som var mest iøjnefaldende. Den var lang, meget længere end nogen overcoat nogen har paa den tid, og saa var den endog for denne svære mand meget fyldig, og den var vist af meget godt tøy, mørkeblaa med mørkrødt for. Og saa var der gjennem hemper om midten en tvundet snor saa tyk som et kuband og med svære dusker i enderne. Hvorvidt den var af silke eller uld blev aldrig tilfredsstillende bestemt; men naar den var tilbørlig strammet samt tilknyttet, da var det jeg opgjorde for mig selv at det vilde ta et reip af samme længde til at knytte omkring bass-wooden ved skolehuset. Alt i et var Rode den personificerede og levendegjorte kraft at se paa, og naar man saa sik høre stemmen da var det ikke tvil om magten og kraften, thi den var dyp og ordentlig brakede saa man følte sine ører at dirre. Naar han rigtig tok i saa blev det ordentlig brøl, slikt som skulde til i kommandoen paa en skute naar stormen rigtig gjør sig lystig.

Rode sad naturligvis inde med adskillig lærdom, og hans første besøk i settlementet gjaldt naturligvis præstegaarden; thi som en konfenerert mand maatte han holde sig til præstefolkene. Jeg tror han holdt den første „noriske“ skole i Manitowoc settlementet, og det var i eller tæt ved Balders kirke. I alle fald var det det første forsøk paa at saa en norsk skole gaaende der som jeg vet noget om. Men det gif ikke længe. Jeg tror Rode holdt meget av hørn og paa sin vis var venlig imot dem, men hans tilnærmelser blot frastødte dem. Hans svære og bitre personlighet gjorde dem sky og rædde; og naar han

jaa forsøkte at kjærtegne nogen, som tildels hændte, jaa blev det gjerne afstrækkende. Det var især smaapikerne som blev skræmt, thi disse vilde han endelig kysse. Det var vist denne kysfedriften som gjorde ham umulig som skolelærer; thi der var jo piker henimot konfirmationsalderen med i skolen, og efter et par forsøf paa at kysse nogen af disse blev det oprør, og børnene foretrak prygl for at gaa did igjen, naar forældrene vilde true dem til at holde paa.

Men jaa var der enkelte som mente at dersom de tok ham hjem og lot ham undervise sine egne og naboers barn under sit eget tilsyn, jaa maatte det vel gaa an. Men Rode blev og var en skræk for smaajenterne og for de mindste gutter ogsaa, de som var jaa smaa, at han vilde ta dem i fanget. Jeg vet om flere av disse privat- eller huskoleforsøf, men de gif ikke godt og de blev kortvarige. Et av de første var nok hos os, men det var ingen succes.

Rode var ingen læser eller lægpræst, men da han godt forstod settlernes interesse for religion og dens dyrkelse, gjorde han sig flid for at tale med dem om børnenes kristendomsfundskap og kunde kommandere de smaa frem med sine bøker til at overhøres. Dette bidrog ikke til at gjøre ham velkommen blandt den del af familien som denne del av besøket gif ut over, Men det skal ikke nægtes at han dog mottoges med en viss popularitet af de yngre i huset; thi han var en mester til at fortælle, ikke fladder og nyheter, slikt brydde han sig aldrig om, men det var historier om fare paa sjøen, sjøorme og skibbrud og jaa eventyr om svære trolde. Troldene hadde for det meste tre hoder. De var frygtelig fæle og blodtørstige, men mistede altid tilsidst hoderne. Det var realistisk og haarreisjende hvormeget stræv det var at jaa troldeets svære halse, den ene svarere end den første, gjennemhugget. Da kunde han ta midten af gulbet og med kolossal mimik gjennemgaa hele ba-

taljen. Troldet brølte da i sin vrede først og siden i sin vaande, og Rode gjengav brølene. Da fylgte han sine svære lunger og tok i jaa han stod rød i ansigtet, og det er jeg viss paa, at den som ikke har hørt Rode brøle som et trolde han har ingen fyldestgjørende anelse om hvor fælt et trolde kan brøle. Huset dirrer fra kjælder til tag og løse gjenstande som kopper paa bordet, en saks eller en kniv, blir helt urolige og flirrer i frygt og bæven. Brølet er frygteligere end tordenskrald, thi det varer jaa meget længere. Mangan en aften sad vi til sent omkring den varme, lysende peis, og lottede spændt til Rodes fæle eventyr. Det var værdt at gjennemgaa de frygtelige optrin for endelig at naa fornøielsen over de ufjelige troldestraf. Jeg kan endnu høre Rodes: „Baa—aa—aa, ja trollet — Ba—a—a, ja trollet — Bu—u—uh, ja trollet.“

Rode brugte tobak — plugtobak. Engang han var hos os gav hans forsyning op, og da der ingen tobaksbrukere var i huset var der ingen tobak at jaa laant, men det blev nødvendigt at jaa den fra storet. Rode stormede urolig omkring og utbrøt: „Ak! Ak! Tobak!“ indtil noget maatte gjøres. Min yngre bror tilbød jaa at gaa til Clarks Mills og kjøpe en tobaksplug. Rode gav ham en dollarsjedd, som skulde veksles for at jaa en ti cent plug. Det var i krigens dage, da der ingen smaanvnt var og kjøpmændene udstedte „skinplasters“ lydende paa slike beløp som 5c, 10c, osv. Gutten bragte da tobakken samt 90c i skidne skinplasters. Efter at Rode hadde bidt af en „tugge“ og blevet saavidt beroliget at han kunde telle sine smaapenge, blev der et helt optrin fordi en 5 cent skinplaster var berøvet et hjørne og han trodde den ikke var guldig for sit hele paalydende beløp. Han skjældte gutten ut, ja: „Du hadde vel tat imod det om de hadde budt dig en graasten, du,“ og jaa ja han, han kunde beholde papirlappen, „den er jaa intet værd“. Min bror fik lov at gjøre nok en tur til „Møllen“

og kom hjem med fem candystænger som han hadde kjøpt for 5 centen.

Var tobakken ham kjær, saa var kaffen ham ikke mindre en nødvendighedsartikel. Alle vidste dette vel, og var der nogen husmor som ikke hadde opdragelse nok til at skynde sig at sætte kaffekanden paa og sætte kaffebønnen gaaende med det samme, saa sik hun snart bested om hvor kaffetørst han var. Og kaffen maatte være stærk. Der han var gjest hos settlerne brugte han at føre tilsyn med kaffelavningen, saa der blev malet tilstrækkelig af bøunnerne. Men der var dem som ikke spiede ham med kaffetraktement. Engang mine forældre var bortreist hadde de faat en nobopife til at være der og se til med huset om dagen, og det traf saa at Rode kom, vistnok ment paa at bli nogle dage. Zenten hed Tonette og var blandt dem i hvis unaade Rode befandt sig. Han sa da at han vilde ha kaffe. Tonette svarte at der blev ingen kaffe at faa. „Ja, saa gaar jeg,“ sa han. „Ja, gaf,“ sa hun, og dermed blev det. Han gif.

Al alle folkelag var eirisferne ham især en vederstyggelighet. En irclænder som bodde nær os hadde ord for at bruke lidt overdrevne udtryk. Rode gjorde engang en frihaandstegning af naboen, hvori denne var forestillet staaende paa en hvedestak saa høi og saadan bygget at det syntes umulig han kunde komme ned. Jeg citerer indskriften han forsynede billedet med: „Der kan du staa, McG—, som straf for dine fordømte irske løgne.“ Han sa, at far burde forbyde alle eirisfer at gaa over sine marker, „fordi der gror aldrig noget der en eiris har sat sin fot.“

Det var efter at vi hadde blit kjendt med gamle Berger at Rode kom. Han kjendte ikke Berger større, men mente denne var da uten lærdom og manerer imod som han selv var, og da han hørte at vi hadde i regnekunsten stanset ved grænsen af det „terra incognita“ decimalbrøf, saa skulde der flukksens bli un-

dervisning i dette sag. Men det kom aldrig den dag at han kunde begynde med det. Derimod talte han sængslende om ifibsvæsenet og kom saa til at forklare for mig adskilligt om ifib, deres bygning og haandtering. Han gjorde flere tegninger af brigger, slupper osv. og forklarede hvori de skilte sig ut fra hinanden. Det blev et helt kursus for mig, i hvilket noget af det sidste han gjorde var at tegne en fuldrigget tredækker med en bejjæret indianer som gallionsfigur, og med navnet „Manitowoc of Manitowoc“. Paa denne tegning blev saa sat numer paa de forskjellige dele baade af skrog og rig; og en tabel konstrueret, hvori alle de numererede deles fulde navn var nedtegnet. Jeg har taget vare paa tegningen og tabellen og har ved anledning overrasket sjøfolk med mit kjendskab til navnene paa seil, ræer, brajer osv. Det træffer til at være 99 gjestande opført paa listen.

Zeite Rode vankede gjennem Manitowoc jettlement af og til i flere aar og var kjendt af alle norske der, og der var saa hjem hvor han ikke var en selobuden gjest mindst en gang, og det var vist saa smaagutter og smaajenter, som ikke sik høre hvorledes troldene brølte naar deres tre hoder skulde hugges af. For at bistaa sine tilhøreres indbildning og skærpe og sætte indtrykket, tegnede han sommertider paa en tavle frihaandsbilleder af troldene. Psykologer paaistaar at baade børn og voksne, som har mindre begavelse eller øvelse i tegnekunsten ubevidst bruker sig selv som model naar de skal tegne menneskefigurer, saa at de gjengir i disse sine egne træk og kjendemerker. Nu var Rode ikke uden øvelse i at tegne, men nogen kunstner kan man ikke si han var; men troldene han tegnede hadde en slaaende likhet med ham selv — spærlemmede, tykke, med vel udviklet næse og mund og filmed krøller. Gallionsfiguren paa tredækkeren har ogsaa Rodes træk, som set i profil. Hvor det omjider blev af Rode er mig ubekjendt. Han var

kanste ikke paaskjønnet af jettlerne, men havde ikke desto mindre betydelig indflydelse paa de unges opdragelse og bidrog endel til samfundets fremgang aandeligt.

B.

De ældste jettlere i Blue Mounds.

Afstenen begynder at bli lang denne tid af aaret, og saa faldt det mig i Hovedet at skrive lidt. Samband beretter ofte om nybyggere her i Amerika, hvor de kom ifra i Norge, ogsaa deres navn. Ja, det er interessant at læse. Da jeg er en valdris saa vil jeg her give navn paa de valdriser der var bosatte i Town of Blue Mounds, Dane County, Wis., i 60-aarene. Endel af disse var her allerede i 1848.

Jens E. Moen, Anders Moen, Ole Grefsrud, Aldrick Grefsrud, Halvor Grefsrud, Trond Hegge, Nels Belgum, Andreas Sundbold, Iver Lund, Nels Lund, Bernt Lund, Andreas Lund, Ole Johnson Bergen, Svend Trondson, Christian Skogen, Tore Maanum, Peter Maanum, Erick Skogen, Andreas Skogen, Gulbrand Gaadem, Knud Syvrud, Nels Syvrud, Ole Zelle, Ole Braaten, Ole Thorhoug, John Thompson Bræn, Iver Galstein, Nels Aldrickson, Erick Bold, Ole Rüste, Ellen Rüste, Andreas Stutlin, Thomas Anderson, Ole R. Lee, Erick T. Engen, A. Mickelson, Arne D. Elifgard, Ole Elifgard, A. D. Elifgard, Nels Thorhoug, Knud Kjærli, Ole G. Bøle, Peder Sufet, A. Hjeld, Christopher R. Braaten, T. Knudjon.

Alle disse havde familie, men nu er kun tre ilibe, de andre er gaaet til sit sidste hvilested.

Jeg antager alle var vel fornøiede med sine nye hjem her i Amerika, dog har jeg truffet dem der er villige til at klage. For endel aar siden besøgte jeg en ven, en valdris ifra Ulnæs anneks, jeg vil kalde ham Ole, da der er saa mange valdriser

ved det navn. Jeg hilste ham og spurgte hvordan det stod til med ham.

Jeg faar vel sige bra, siger han, men det er meget varmt denne sommer, og dermed alt dette arbejde vi har; ogsaa har vi denne plage med myggen. Jeg er glad jeg traf dig, siger han, jeg vilde saa gjerne saa dig til at skrive et brev til en mand i Slidre, du ska hørø: han va ein go ven te me, e besøkte hono traft før e reijtø herte Amerika. Denne mand og hans kone var barnløse, de hadde en god gaard og var hvad man kan kalde rige folk. Da jeg saa fortalte dem min beslutning at jeg vilde reise til Amerika, saa braut konen i graad og manden sukkefe dybt og sagde: Vi har ingen nær beslaagtede og hadde tænkt at gi dig vor gaard saa du kunde bli vor arving. Men jeg svarede manden og sa: Jeg kan nu ikke gi op med reisen da slatbrødet er baget og allerede lagt i reisebutten. Da saa manden hørte dette slog han til auktion og solgte alt han eiede. Der var auktion i 14 dage. Du kan tro der var manddom hos ham; han hadde sikkert en million skindfælder. Det var varp-udfælder, tepenfælder og alle andre slags skindfælder.

Ja, du ved, siger Ole; Ulnæs var nok bra, men Slidre i større velstand, og hvis hveden og slæsket blir i lidt bedre pris, saa tror jeg at jeg reiser tilbage. Ja, Ole, siger jeg, naar du kommer til Norge da synger du denne vise:

Det er en dal udi Norges land,
Som er den bedste paa floden;
Og hvis du ikke vil tro, min mand,
Saa gaa derhen og beglo den.
Den hedder Valders, det samme sted,
Der findes skover og elver med,
Ja, vildt i aaso, og fu paa baaso,
Og kjød og flekk udi boden.

borgermester. Indimellem talerne blev der givet flere sangnumre. Formiddagen den 8de blev holdt forretningsmøde med valg af embedsmænd med det udfald at Oley Nelson fra Slater, Iowa, som er foreningens stifter, blev valgt til formand; Birger Oslund, Chicago, viceformand; Wm. Nelson, Deerfield, Wis., gjenvalgt til sekretær; C. F. Hjermstad, Red Wing, kasserer. Blandt andet som blev besluttet overlodes det til embedsmændene at bestemme tid og sted for næste møde.

Efter middag gav nogle af Red Wing folkene de besøgende en automobiltur, hvorunder her især skal nævnes at Red Wings to velkendte norske skoler blev besøgt. Først besøgte man Lutheran Ladies' Seminary. Der fik de fremmede først høre det herlige nye pipeorgel i det særdeles vakre chapel. Derpaa ledjagede skolens bestyrer, Prof. S. Allen, følget gennem alle dele af den store bygning. Indtrykket man fik af hele denne skoles hjem kunde ikke bli andet end høist fordelagtigt. Og det som ikke mindst tiltaler en fremmed er den ubeskrivelig herlige og vakre udsigt man faar til alle tider fra skolen. For at gi læseren en ide om skolens hjem har vi laant og gjengir her et billede af pikeskolens bygning. Kanste man bør sige kompleks af sammenlænkede bygninger. Derpaa førte man til den ikke langt borte, likefaa vakker beliggende, gamle institution Gauges Synodes skole, Red Wing Seminar. Følget blev modtaget af bestyreren Prof. Edw. W. Schmidt, og blev vist igjennem hovedbygningen især. Vi har laant og gir tilbedste et billede af denne ogsaa. Det vilde bli vidtløftigt at gi nogen endog tilnærmelsesvis fyldestgjørende beretning om disse skolers historie, udvikling og fordele som de byr unge mennesker. Hver i sit felt. De er begge monumenter til de norske pionerer i nordvesten, og den som ikke er saa heldig at faa bese dem og nyde udsigten over deres storlague omgivelser, bør anskaffe sig deres kataloger som vi antar er at faa ved at tilskrive bestyrerne.

Lutheran Ladies' Seminary.

Hallvard Bergh: Idyllar fraa dei Norske Settlementa i Amerika. Kristiania, D. Norli, 1915. 88 sider. Ca. 50 cents.

Den høijt fortjente forfatter, træplantningsleder og forfjæmper for det norsk nationale, Hallvard Bergh, har nylig under ovenstaaende titel utgit en liten digtsamling, som i høi grad fortjener at bli paaagtet av vore læsende landsmænd herover. Den bestaar, som titelen antyder av en række sange (ihv og tredive), der skildrer dagliglivet i en norsk-amerikansk nybygd, slikt som det rørte sig for saadant et kvart aarhundrede siden.

Den begynder med en sang om det ny nybøgne ved Muskego, hvor vi gjør bekjendtskap med familien paa Arneslett. Dernæst følger en fornøielig vise om smaajenter ved Huska:

„Alt er baanesøstre vera
Naar du skal det trufast gjera.
Besle broe „just for fun“
Med or høge seng „might run“.
Sullam, fullam baane.“

Saa kommer karakteristiske diskussioner om, hvad barnet skal hedde, hvilken prest man skal vælge til den vigtige handling, osv. Dernæst skildres turen til kirken, optrin paa kirkevangen, mens man venter paa presten, der allerede kjører med automobil.

„Daa sulte preste-auto'n inn paa vangen,
Dg taarnkluftun ringde so at klangen,
Bart borin over fletta breidt og vidt
Dg ljoma inn til folket sterkt og fritt.
Dei helja, norske, svenske, danske, tyske
Dg skotske, irske, engelske og tyske.“

Saa faar vi beskrivelse av kirken, Bethel, og dens historie, jærlig alterklædningen, der vies flere sange, idet der flettes ind en historie om Anna, der anvendte flere aar til at brodere den, med den følge at hun mistet sin kjæreste Gilbert, der blev træet

av at vente paa bryllupet, og giftet sig med en anden. Vi overbrøer saa en typisk gudstjeneste med daap og konfirmation.

„Paa golvet firti born jeg ra'a fram,

Det ottast ilt, for presten var sælt ram

Te spyrja. Gjentun hadde tronge sko

Som kleinde hardt, og „stavs“ som snørde verre,

Di orka dei kje halde seg i ro,

Men trippa, trappa, trippa, trappa, trippa,

Var bleike, veike, rædde, tyrste, tverre

Og alt i eino vette sine lippa

Det pintsjia her, det squisa der. O my!

Dei hadde hug til einast eit: to cry.“

Endelig kommer hjemferden og et reallt gjestebø, hvor presten holder en længere tale om den første norske indvandring og norsernes hæderlige deltagelse i landets rydning og bygning. Efterpaa gir gamle Arne sit besyv med.

„I femti aar han hadde vore med i frigane;

Med hysja livet vardt paa indianer-stigane;

Mot feber, „rattle-snakes“ og flene aar

Han hadde okso stridt og fenge saar,

I slave-krigen der det fall so mange,

Han fekk eit hogg og taken vart til fange.“

Gamlen siger blandt andet:

„Me kjøpte land, me grubba, braut og saadde;

Me bygde her og bygde der og naadde

Med rudningsarbeidet fraa hav til hav.

I skogom og paa slettom har me laga

I tusundtal med bygder, fine, rike,

I faae land paa jord du finn dei slife.

Til seine tider ter det kva me gav

Amerika av helse, merg og blod

Sjurr her vart denne store overflod.“

Saa tar flokkeren ordet for norske navn paa gårde, bygd og by:

„Skal maalet De tok med fra heimedalar

Banvyrdaft, grytast burt som gamle sko?

Skal by ei bera namm um norske valar

Til minne um kvar baaneheimen stod?

Skal setlementa norske namm ei hava,

Fortelja um at her dei norske kava

Og stridde trudt for bonn og heile ly?“

Tilslut kommer en sang om Gilbert og den hustru han valgte istedenfor Anna. Den hører isølge privat meddelelse fra forfatteren ikke egentlig med til denne samling, men danner første led av en ny folkelivsbildring, som han dog ikke vet om han faar leilighed til at fuldføre.

Forfatterens hensigt har helt enkelt været at gi en række sandru hverdagsbilleder fra det norske nybyggerliv herover, og dette maal har han isølge nærværende anmelder naact med ære. Det er vistnok desværre endnu slikt, at bogen vilde fundet flere læsere paa begge sider av havet, om den hadde været skrevet paa den rigsens afskygning av det danske sprog, som vi for at bevare vor selvagtelse endnu morer os med at kalde norsk. (Med akkurat like stor ret kan man hævde, at vi herover skriver amerikansk og ikke engelsk).

Men Hallvard Bergh er norsk til merg og bein og fekk kje sit morsmaal forkludra som me andre.

Og han hugsa kje paa skillingen, naar han skriv bokarne sine.
Washington, D. C. Juil Diejerud.

Den metriske kalender. Mr. E. S. Skille gjør os opmærksom paa en feil, som forekommer i vor notits av hans metriske kalender i oktobernumret. Sestet som vi anmeldte er meget kortfattat og sammentrængt og misforstaaelsen og mistydningen

opstod vel av den grund. Vi ja i gjengivelsen av skutaars-reglen, at aar hvis tal er delelig med 86,400 skulde sløifes som skutaar. Det skulde hedt, at saadanne aar *ikke* bør sløifes som skutaar men regnes som saadanne. Regelen for skutaar vilde efter Skilles forslag bli væsentlig: Nar hvis tal er delelig med 4 er skutaar; men aarstal delelig med 128 blir ikke skutaar. Derimod regnes aar delelig med 86,400 for skutaar.

Det anmeldte lille hefte indeholder blot det allervæsentligste av Skilles utarbejdede reform av kalenderen, som han agter at forelægge den næste kalender kongres eller møte. Forslaget kommer til at omfatte en gjennemgaaende reform og forbedring av tidsregningen. Det er antydnet, at det vil omfatte en forbedret ukeregning, decimal istedenfor duodecimal inndeling av døgnet, og æraer grundet paa observeret solformørkelse cyklusser, osv. Det forlyder at man kan vente at faa læse en længere utredning inden ret længe.

Heimbygde.

Nær ein valdris ein fin solsjinsdag gaar o pløji i Nordakota
um haufn 1915.

L. D. Noble.

Naar du vil paa fjeldets sti,
Og skal lægge ruten,
Reis til Valdris glad og fri,
Ser du store Nuten?
Drag ei med dig byens tvang
Og den nye moten.
Folket der, de elsker jang
Og rundtrøie-koten.

Reis om høsten, reis en baar,
Sølt i den lyse sommer;
Grinda- Mugne- alltid staa
Ventende du kommer.
Vitihorn og Sugakol,
Olberg og Starve Mellin
Endnu er de smaae trolld;
Kæd? Kryp under sælden.

Søndre Bygd er ikke tryg,
Med de skumle støve;
Bjørnen der er like styg;
Huff paa Hedals Hove.
I Sukam Fos du tar et styrt,
Et tit paa Totunheimens glorie.
Men ta først en styrkedrif
Ved Tonsaas Sanatorie.

Tonsaas som en kjæmpe stor
Bærger dalens hjerte,
Nordre Nurdal fast den tror
At den elste lærte,
Blot fordi den hører dem,
Som tilbake vende,
Prise dalen, fjeld og hjem,
Alt de lærte kjende.

Skudshorn med sin høie tind
Varsler dig itide,
Du i Sætren stormer ind
Der paa fjeldets side.
Vistnok faar du graute-ting

Ved den svære Bunkke,
Men Larsgar vil nok bringe ind
Søtøret fra Grunke.

Fisk i vand og ren i fjeld
Er der nok for sporten.
Drik det klare kildevæld;
Det er bedst for tørsten.
Se saa, der gaar hun og han
Og den vesle pøtten;
Der er sikkert nok av dem
Der du ser den røtten.

Reis forresten naar du vil;
Alltid vil du finde
Gjæstfrihed og velkomsthil,
Kvikke svar som minde
Om den slægt, som altid har
Været dalens eier —
Laus og leog, let og snar,
Født til liv og feier.

Stenen paa Voldfæter.

N. E. Wold.

Du store sten paa Voldfæter,
Som fuldtro ven for mit øie staar,
Mens bare ung og daarlig fæter,
Glemmer dig ei i graanende aar.
Du staar fremdeles uroffet.

Du lignet et hus med skraanet tag,
Hvor vi legte, jordfager bagte;
Solen dem stegte den lange dag,
Skjønt vi dem nok aldrigen smagte,
Var storstenen lige gjæstfri.

Mine tanker saa ofte paa slugt,
Hvor vil du minderne sanke?
Bedre hvis du ei saar med dem bugt
End valfarte, til stenen vanke,
Som staar der saa tryg og freidig.

Forleden av dig portræt jeg fik,
Hvor rart det var at faa gjense dig,
Med trappen din som saa tit vi gif
For prospektiv baade stor og rig,
Fra Stenen for øiet at skue.

Se, Øven løber saa sølverklar;
Se, den kjærlig volden omringer;
Synes den slet intet hastværk har,
Martusind sig høier og svinger.
Men stenen staar der end trolig.

Se Guldrabakke og Vesterli;
Hvorofte vi hulla og lalla.
For sorg og sut aldeles var fri,
Saa kom noget andet og falla,
Skjønt stenen nødig vi mistet.

Så, der var godslige fæterlag,
Saa som Ørstads, Subfams med andre.

Deriblandt Nordvolds og Langedrag,
Til at optegne for mange.

Dog kjær staar stenen i mindet.

Du store sten bortpaa sæterstul,
I sekkers tid, staar aar efter aar
Du, til slægters led er jord og muld,
Fri og ren for meen og hjerteskaar;
For du staar altid uroffet.

Njøsenlaget.

Smaant af interesse for lagets medlemmer, fra lagets
formand.

Som man vil huje var der paa mødet i Fargo en stærk
stemning for at lagets næste aarbof skulde blive alskellig større
end den vi udgav for iaar. Som aarbof komite valgtes ved
siden af formanden og sekretæren Fru Petra Korseng, River
Falls, Wis., samt Peter Myrvold, Fargo, N. Dak., og S. N.
Sagen, Toronto, S. Dak.

Vi har jo for længe siden saa smaat begyndt at samle ma-
teriale, og det skulde være ønskeligt om medlemmerne hver for
sig vilde være komiteen behjælpelig ved at indsende bidrag af
læsestof for den kommende bog. Særlig skulde jeg ønske at saa
laane gode billeder fra de forskjellige bygder, billeder som vi
kunde gjøre brug af til illustrationer i bogen.

Det viser sig ofte vanskeligt at saa noget med fra alle bygder
som hører laget til, fra enkelte bygder faar vi mere end vi kan
gjøre brug af og fra andre faar vi slet intet. De bygder som
jeg nu helst skulde ønske at saa nogle vakre billeder fra er Fur-
nes, Bang, Romedal og Løiten.

Jeg fik fra Mrs. Stolpestad, St. Paul, mange vakre par-

tier fra forskjellige byer og bygder, enkelte af dem er af stor
almen interesse, ligeledes har jeg fra Ole Kindley, St. Paul,
saaet en masse gode billeder fra forskellige bygder, og jeg vil
paa komiteens vegne saa takke dem begge for den store interesse
for sagen, som de har lagt for dagen.

Det koster jo mange penge at udgive en stor bog med vakker
udstyr og rigt illustreret, saa netop hvor stor den kommende bog
blir kan jeg endnu ikke med bestemtighed sige, det beror jo paa
hvor stor støtte komiteen faar fra medlemmernes side, og det
beror for en stor del paa hvor flinke medlemmerne er til at
indsende aarskontingenten, og hvor mange nye medlemmer de
kan være med at saa ind i laget.

Det er komiteens haab at kunne gjøre bogen paa 160 sider
med meget læsestof og rigt illustreret, men det kommer sig an
paa „Kasja“, det gjælder her saavel som i alt andet, at man ikke
tøier sig længere end skindfællen rækker.

Til de af vore medlemmer, som sender os billeder, skal jeg
saa rette den anmodning, at de skriver navn og adresse tydelig
paa bagsiden af hvert billede, saa at jeg kan saa sendt dem
tilbage igjen uden nogen feiltagelse.

Næste aarsmøde, der som bekjendt blir afholdt i Chippewa
Falls, Wis., kommer til at blive den største affære i lagets
historie. Vi skal da saa istand et tre dages møde. En dag skal
vi bruge til at hygge os sammen, til at træffe venner og kjendte
og til at stifte nye bekjendtskaber. En hel dag skal vi bruge til
forretningsmøder, og den tredie dag, som falder paa søndag,
skal vi bruge til gudstjeneste paa formiddag med prædiken af
en af lagets præster, og paa eftermiddag skal vi prøve at saa
istand en friluftsfest med sang og gode taler.

Alskellig interesse for laget og dets vækst og trivsel kan ganske
vist oparbejdes ved lokalsammenkomster. I Minneapolis, hvor
vi har en masse medlemmer, samles disse hver sommer snart

efter aarsmødet til en friluftsfest i Minnehaha Park. Ogsaa iaar samlede de derude, det var søndag den 25de juli, og veiret som hadde seet tvilsomt ud tidlig om morgenen, klarnede op, og det blev en aldeles storartet sommerdag. Genimod et hundrede medlemmer af laget og andre venner bænkedes rundt bordene, og damerne opvartede med alskens deilige sager, baade middag og aftenmad.

Embedsmændene hadde faaet speciel indbydelse, og baade formand og viceformand var tilstede, Sekretæren, som hadde tænkt at gjøre turen fra Chippewa Falls med automobil blev forhindret fra at være tilstede paa grund af øsende regnveir dagen i forveien.

Profesor Wehlen hadde ogsaa forvildet sig derud og maatte til med en tale, ligesaa maatte formand og viceformand ogsaa sige nogle vakre ord; der raadede den mest gemytlig stemning og alle morede sig ganske fortræffelig.

Der er mange smaabyer hvor lagets medlemmer er saa talrige at flige lokaltilstelninger vilde være til stor hygge og fornøielse for alle, bringe medlemmerne i nærmere berøring med hinanden og derved være til gjensidig nytte og hygge paa samme tid som interessen for lagets vækst og trivsel vilde fremmes.

C. V. Dpsal.

Red Wing, Minn., Oktober 1915.

Brev til Samband.

Fra C. N. Kemme, Luberne, Minn.

Oktoberheftet af Samband er jeg forvisjet om blev læst med ekstra interesse denne gang. For mit vedkommende var det ialfald saa. Indholdet var hvad man bør kalde baade interessant og fængslende læsning. For det første gav det læserne en saa grei og vel forstaaet rapport over Valdrislagets forret-

ningsanliggender gennem aarets løp, og dertil et ligesaa greit og sandfærdigt referat fra sidste vellykkede valdrisstevne afholdt i Minneapolis 9de og 10de September, og de vakre billeder, som bladet denne gang var prydet med, var noget ekstra, som vi alle bør sætte pris paa. Gruppen ved friluftsfesten i Como Park var noksaa heldig, saavel som andre vakre familiegrupper, taget ved festen, af disse stante valdriser som var let kjendelige.

Da jeg, som er nedskriver af dette ogsaa iaar var saa heldig at komme mig ud og gjøre denne fornøielige tur til tvillingbyerne, og det fornøieste av alt, saa ta del i det vellykkede stevne og valdrisgjestebøet, da kunde det være meget at omtale, hvorledes jeg selv fandt alt glædeligt og hyggeligt. Men som nu alt om stevnet og gjestebøet er af dygtige skribenter i No. 90 skildret og refereret, saa mere forklaring, især av en mindre dygtig skribent, er overflødig, vil jeg kun saa lov at sende en kjær hilsen og en hjertelig tak for sidst til Sambandets styre og alle slægtninger og sambydinger, som jeg hadde den fornøielse at møde der iaar.

Vi gamlinger, som begynder at graane i toppen, lakke noget over 60-aarene, bør være glade og taknemmelige for at vi er saapas med helsen, og at andre omstændigheter tillader at vi saaledes kan komme ud engang om aaret eller endog andet hvert aar. Det er i sandhed en stor glæde og fornøielse saavel for gamle som for unge. Det er i sandhed opfriskende og oplivende og endog helsebringende at ha saapas adspredelse iblandt. Naar det da ikke gjælder noget mindre end at kjendte sambydinger og slægtninger faar samles til et saadant storartet gjestebø som valdrisgjestebøet var og alt gaar for sig paa den mest smagfulde og hyggelige maade, da er det visselig høitideligt og skjønt at komme sammen.

Et saadant gjestebø som vi valdriser iaar samlede til i Art Auditorium, syntes jeg næsten helst kunde lignedes med et norsk

bondebryllup, kun med den forskjel at der ikke forekom nogen slags uhygge og ubehageligheder forarsaget ved misbrug af stærke drikke, saasom ofte var tilfældet i det gamle land især i ældre tider. Alt gik saa selskabeligt til at vi alle i den store forsamling var betagne av en glad og kjærlighedsfuld stemning. Vi gæster maatte da forsøge at vise tilbørlig ærbødighed og lydighed mot kjøgemesteren og formanden naar de opfordret os til at være lidt roligere medens N. N. stod op og talte. I gamlelandet var ungdommen ofte ustyrlig mens kjøgemesteren vilde helst ha det roligt i bryllupshuset.

Roble var en grei og kjæf kjømeister og var dette sit embede fuldt voksen og værdig. Han var noksaa streng i sine udtalelser, og han la greit og tydelig for dagen, at han mente hvad han sa, enten det gjaldt mødets affærer eller kjømeisterembedet, som var ham paalagt. Formand Welten var just ikke saa streng i ord, men meningen var ikke at ta feil av naar han gjorde sig alvorlig og saa utover den store forsamling og sa: Være so snille o vær roligne lite grande no mæ'n N— tala. Og naar han saa med det samme klakka i bor'e, saa mente han vist omlag det samme som det heter paa engelsk: — Be quiet about the table.

Saa, ikke at undres over at disse herrer, som var de bydende og raadende i dette fornøielege lag, ønskede at vi holdt os rolige saa den store skare gæster fik høre de ærværdige talere, der behandlet valdrisssproget saa fortræffeligt og alle hadde noget godt at si til os, baade om os selv og om vor slægt og forfædre hinsides havet. Sæller ikke er det at undres over om vi gæster undertiden kunde bli lidt høirøstet, thi det er saa underligt med det naar nogle hundrede valdriser er forsamlet i et hus, og det blir mange rare passiarer venner imellem. Glæden og begejstringen blir stor blandt de venner som træffer hinanden efter aarelang adskillelse her i dette uhyre udstrakte land, ja kanske

aldrig har hørt fra hverandre eller set hverandre siden de en gang skiltes i fødelandet. Jeg ved ret mange er enige med mig naar jeg siger, at valdrislaget iaar var til hygge og glæde for alle som møtte op. Maatte ret mange av os ogsaa møtes paa glædeligt gjenstræ næste høst paa et ligeiaa vellykket valdrisstevne.

Lidt fra Pope County.

D. S. Opheim.

Det tør være af lidt interesse at høre hvorledes vi rusler her, og da især vi valdriser. Svar S. Sippe har kjøbt sig hus og lot i Cyrus og skulde flytte sit hjem did, og det blev da af slægt og venner besluttet, at vi burde overraske dem før de reiste til byen. Sippe har rentet ud til sine to sønner. Dagen blev bestemt og det var en søndag. Jeg har glemt datoen, som ogsaa er det samme, men en hyggeligere stand har jeg næsten aldrig haft. Vi kom sammen hos Otto L. Kamrud, en af de nærmeste naboer og tillige søster søn af Svar. Da jeg var en af de første som ankom fik jeg anledning til at besøge mig rundt Ottos gaardsplads, hvor jeg ikke hadde været paa mange aar, og fandt det en sand nydelse at se hvor vel opbygget og velstelt og moderne det der var i alle maader. Snart var alle komne og tiden var inde da vi skulde over til Sippes. Det store gaardsrum der var snart fyldt af automobiler og andre kjøreredskaber og en masse mennesker. Disse blev alle beværtede fra de af de forsamlede medbragte kurve. Pastor N. Førde holdt en tale og overraske Svar og hustru paa forsamlingens vegne en pengegave bestaaende af en hel pose med sølv. Det er mig ikke bekendt hvormeget den indeholdt, men jeg saa at den var vel fyldt. Der blev sunget meget stemningsfuldt under ledelse af Fru Førde, samt var der solosange af Miss Mabel Holtan

og Jørga Hippe. Jvar takkede hjertelig for besøget og vennernes bevisste venjskab.

Roget om den gamle vossforening i Chicago.

I „Frans“ beretning fra Vossfestevnet i Juni sidstleden stod at læse følgende: „Der har været adskillig diskussion om hvem tilkommer æren for at ha undfanget bygdelagstanken. I aarene siden 1905 har man jeet lag efter lag springe op og bygdelagene erkjendes nu at være en betydelig faktor i norisdomsarbeidet i Amerika.

„Den gamle veteran, Knud SENDERSON Løne, Vosselagets 80-aarige sagasfriver, fremkom under stevnet her i byen med oplysninger, der godtgjør, at Vossingerne hadde et lag her i Amerika allerede i 1858, vistnok adskillige aar før andre bygdelfolk hadde optaget tanken. Dette lag holdt regelmæssige møder i Chicago. „Men,“ sa Hr. SENDERSON, „saa kom kirkestriden og vosselaget blev opløst! Kirkestriden splittede bygdelfolk og kamerater i fiendtlige leire.“

Dette var paa langt nær ikke alt, som fremkom under og i forbindelse med stevnerne i Fargo isommer, om „ophav“ til bygdelagene; men kanske vi senere atter kommer ind paa dette emne. Nu vil vi blot saa forelægge vore læsere hvad vi har kunnet saa fat paa hittil om Vossernes forening i Chicago.

Vi skrev til Hr. SENDERSON og bad ham meddele i korte træk hvad han kunde om vossforeningen. Han var saa venlig at svare med følgende brev, 20de August 1915:

„Deres ærede skrivelse modtaget og indholdet bemærket. I anledning til at give oplysning om Vossjerne i Amerika og særlig i Chicago i aarene fra 1840 og opover har jeg større kjendjskab end nogen anden jeg kjender. Jeg kom til Amerika

1849 isammen med forældre og søjvende hvor vi bosatte os paa samme sted her en mil vest ifra Cambridge, Wis., i den strækning som er kjendt under navn „Stoshkong“. Efter et aars ophold hos forældre reiste jeg til Chicago.

„Vossjerne var de ledende mænd i Chicago i de dage iblandt norske folk — ja, jeg kan gjerne sige iblandt skandinaverne. Svenskerne kom ind der senere, og snart blev svenskerne temmelig talrige.

„Vossjerne iblandt de norske var de ledende baade i det politiske gjøremaal saavel som det kirkelige og sociale. Pastor PAUL ANDERSON (fra Valdres i Norge) var den første som stiftede norsk lutherisk menighed i Chicago, hans kone var født i Voss, Norge. Paul Anderson var „graduate“ fra Beloit College. Der blev bygget en kirke paa Superior St. nær Willis St. paa Nord Chicago. Senere byggede samme menighed en større mursten kirke paa N. W. hjørne af Erie & Franklin St. og de sølgte sin gamle kirke til svensker, en svensk lutherisk menighed.

„Vossjerne var i de dage meget selskabelige og holdt ligesom „Zelde“ lag uden nogen slags fast organisation. „North Market Hall“ var en større bygning. I første etage var udsalg af kjød, grøntfager osv. I anden etage var en større sal, som udleiedes til adskillige brug, saasom foredrag, koncerter og dans. Jver LAYSON var bestyrer paa byens vegne for denne bygning. Han hadde i nævnte bygning til sin raadighed et større værelse som kontor. I dette værelse hadde vi Vossjer mange morrosumme sammenkomster og der dannedes en forening som kaldtes „Vosse-Partiet“. Deres gjøremaal var en aften hver uge at have „diskussionsmøde“. Kun mandfolk mødte frem. Saa holdtes ofte hvad kan kaldes selskabelige sammenkomster hvor mad og drikke blev serveret. Dette fandt sted som oftest i private huse.

„Naar den nye kirke paa Erie og Franklin St. var færdig var der et større værelse i taarnfodens anden etage, bagenfor galleriet, der blev et godt mødested for disse folk. Naar pastor Paul Anderson resignerede som denne menigheds præst kom en pastor Jakobson som midlertidig præst. Den tid havde en større del Stavanger og Haugefunds folk kommet ind som medlemmer. De fik en pastor Petterson fra Norge at komme som menighedens præst. Han brugte den norske prestedragt og dens former. Vøsjerne blev misnøiet og vilde ikke se paa denne dragt og skikke — messe osv. Der blev snart uenighed. Sagen blev oppe for flere rettergange og som enden paa historien med denne kirke var branden den 9de Oktober 1871. I de dage endte Vøsjelaget. Senere gjordes forsøg at organisere.

„Netop nu har jeg temmelig travelt, men med fornøielse kan give flere og mere udførlig rede paa Vøsjernes gjøremaal i de omtalte aar. . . .

Venligt Deres, Knud Henderson Løne.*

Senere, under pionerstevnet i Red Wing, fik vi tate med Mr. Henderson og fik løfte paa en udførligere beretning for brug i Samband, og snart derefter mottok vi efterfølgende artikel fra ham. Ovenstaaende er et vistnok hastigt skrevet privatbrev; men det er saa indholdsrigt at vi har gengivet det i sin helhet, skjønt man vil se at dele av det er gjentat i artikelen. For at ha alt muligt udførligt har vi dog troet at vi tjener sagen bedst ved at trykke det hele, saasom ovenfor. Ser følger Mr. Hendersons artikel:

Vøsjer og Vøsjelag.

Emigrationen fra Vøsj til Amerika havde sin begyndelse omtrent aaret 1830. Før i 1839 kom ret mange — saa aar efter andet kom mange, særlig 1844—1845—1849 osv. Endel af disse bosatte sig for det første i Chicago, i nærhed af hver-

andre. Paa den vis kunde de ofte komme isammen. Disse sammenkomster for det første var i private hjem — i deres egne huse hvor de havde smaa selskaber.

Blandt de ledende mænd af Vøsjer i Chicago for det første kan nævnes Ivar Larson (Lawson) Vøe, fader til Victor F. Lawson, Endre Tesdal, Andres Nelson Brække, Lewis Newton, Anders og John Johnson Rognø, Bryngel Henderson Løne, Jørgen Rels Larson, søn af Anders Flage. Senere kom til, Lewis Johnson Gjerager, Rognald og Knud Henderson, Knud Iverson (Glimme), Steffen Lawson, John Anderson af Skandinaven, Ellef Graue, m. f. I aaret 1850 blev Iver Lawson bestyrer af en nylig opført større bygning, nemlig „North Market Hall“. I første etage var der slagterbod, salg af kjød, frugt og endel proviant. Anden etage var en stor sal, som benyttedes til koncerter, dans osv. Ved siden af gangen var et større værelse som kontor for bestyreren Mr. Lawson. I dette værelse havde vøsjerne sine første møder som Vøsjelag. Bud sendtes omkring naar der var stevne. Det var naar ikke andre møder i hallen var til hinder. Møderne som oftest benyttedes til diskussion om adskillige emner som paa forhånd var bleven angivet. I tidens løb blev der holdt flere større selskaber i den store sal (sal) som kaldtes Vøsjelaget, men adgang for hvem som vilde betale sin adgangsbillet. I aaret 1848 kom Paul Anderson til Chicago fra Beloit, Wis., College hvor han havde gennemgaaet skolens lærdomme — faat eksamen. Han blev kaldet som prest for den lille menighed der allerede var paabegyndt. Paul Anderson var født i Balder, en meget begavet ung mand. De som bygget den lille kirke paa Superior St. og dannet menigheden var for det meste Vøsjer. Paul Anderson blev gift med en vøsjepige, datter til Anders L. Flage. Han var en ivrig kirkemand og snart samlede omkring sig en større menighed, saa at kirken blev ikke stor nok.

En større kirke blev reist paa hjørnet af Franklin og Erie St. og den gamle kirke paa Superior St. solgtes til de svenske lutheranere. Paul Andersons menighed havde forenet sig med den samme synode, nemlig „Augustana“.

At fuldføre denne store kirkebygning krævede mange penge, og Paul var den som var paa jagt at samle — og han rejste vidt og bredt, betalte kirkebygningen og mere til.

Den her omtalte nye kirkebygning var stor og rummelig — med store gallerier paa begge sider og ende, bagenfor orgelet, nemlig i taarnfoden (anden etage) var et større værelse, som tildels benyttedes som kontor. Dette værelse benyttede Bøssjerne til sine møder. Desuden var der store værelser under kirken som ogsaa stod bøssemøderne til raadighed. Nu var pastor Paul Anderson blevet en rig mand ved at lægge sine samlede penge i lots (fast eiendom), spekulerede ikke saa lidet, havde allerede resigneret som menighedens prest. En pastor Jacobson betjente en tid, og andre. Disse kunde ikke tilfredsstille. Pastor Peterson ifra Norge fik da kaldelsen som menighedens prest. Han førte med sig de i Norge brugelige ceremonier, dragt osv. Paul brugte ingen norsk prestedragt eller mesning eller saadant som i Norge. Nu faldt disse af pastor Peterson brugelige ceremonier noget stødende for disse Bøssjer, der blev saaledes samlet menighedsmøde desangaaende, og resultatet blev at presten Peterson brugte sin sædvanlige dragt et aar som prøve.

3 aarets løb stelte Peterson en saadan majoritet — samlede ind i sin menighed af rab og sgrab som det kaldtes — blot at de var paalagde, at ved den ventede vigtige afstemning om norsk prestedragt m. m. skulde stemme som presten ønskede. Den vigtige afgjørelse kom, og der blev det ene møde efter det andet, saa at der i kirken gik nær paa i haandtag; men pastor Peterson afgik med seiren, og Bøssjerne som havde bygget kirken

og betalt det meste deri, maatte vige plads for sine modstandere. Mange af disse var ifra Stavangerkanten.

Der blev saa en vidtløftig sag-proces, som varede flere aar, indtil 1871 naar den store brand lagde kirken saavel som hele strøget deromkring i aske. Hermed blev det slut med Bøssjelaget, mange af dem forenede sig med den amerikanske lutheriske kirke der i byen, enkelte blev staaende i Petersons menighed og andre uden nogen kirkelig forbindelse.

Over Lawson som var set op til som leder af Bøssjelaget en tid var allerede kommen meget op i politiken, var i længere tid City Marshall og havde andre politiske tillidshverv. Han kom til at holde altfor megen venkskab med saloon og drikkevenner, faldt mer og mer ifra det kirkelige og tabte interessen for sine forrige saa høit agtede bygdefolk.

Sr. John Anderson af Skandinaven — som jeg har nævnt, kan stilles i første række. Han kom ifammen med sine forældre 1843 eller 1844 som 7 aars gammel gut. Først gik han paa gaden og folgte æbler og aviser o. l., kort efter kom han ind paa Chicago Tribunes trykkeri som visergut og hjælper, hans norske navn var Knut Anderson, dette navn var vanskeligt for amerikanerne at mindes, saa begyndte de at kalde ham John, som han senere selv antog som sit navn.

John Anderson fik anledning i en tidlig alder at lære sætte typer og blev snart en mester i faget, satte fort og korrekt. Sin literære viden fik han helt og holden under sit arbejde som typograf. Det var ikke førend i 1855 han mødte frem ved Bøssjelagene. Det var i 1866 han kom ifammen med Strilen Knud Langeland, naar de to begyndte at udgive Skandinaven. John Anderson har flere gange udtalt sin harme over at have ladet folk ombytte navnet Knut til John, men at han allerede var saa viden bekendt under navnet John at det var vanskeligt at bytte tilbage.

Mar 1889 og 1890 kom endel Vøsser sammen og havde flere møder først i Skandinavens kontor senere i en større sal i byen i den tanke at samle medlemmerne til et Vøsselag, helst i den tanke at gjøre noget for sin hjembygd Vøjs. Hr. J. B. Norheim valgtes som formand.

Der var paa tale at faa opført en bygning paa Vøssevangen hvori der kunde samles adskillige gjenstande sendte herifra Amerika, af eget fabrikat, og saadant som maatte blive indkjøbt og givet til bygdens folk, særlig kunstarbejde og nye opfindelser. Andre mente at være behjælpelig med bygdens folk, at faa istand en opdragelsesanstalt, barnehjem for fattige, forjæmte børn. De som reiste herifra til Vøjs paa besøg det aar blev her paalagt at undersøge og forhandle med Vøsserne herom, men fik ikke derborte den modtagelse eller interesse som var ønskelig, og den plan blev saaledes lagt under bordet.

Foreningen Vøjs har og fremdeles nu holder sine regulære møder den 1ste og 3die Søndags aften i hver maaned paa Vestjiden i Chicago. Dens formaal er at underholde hverandre med taler, musik (sang), diskussion, foredrag, gæstebud osv. Saa har det hændt at de har taget en svingom — dans —. Deres medlemsantal har gaaet op til 100, mere eller mindre. Mr. Eidal er den nuværende president og John Skimme, sekretær. Om denne forening er 8 a 10 aar gammel er jeg ikke vis paa.

I Deerfield, Wis., har vi en forening „Vøsselaget“, hvor jeg har været president og Wm. Nelson sekretær siden dens begyndelse, 6 aar tilbage. Saa har vi Vøsselaget som blev organiseret i Albert Lea, Minn., 6 aar siden, hvor jeg blev valgt dens første president.

Vøsserne er meget spredte omkring i landet og det er vanskeligt at samle dem under et telt. Kan her tilføies at konen til Iver Larson (Lawson) Bøe var født i Balderø, saa at den

berømte Victor Fremont Lawson i Chicago, den rigeste norske i Amerika og som er udgiver af Chicago Daily News, er halv Vøssing og halv Baldris.

Vær saa venligt hilset ifra Deres ærbødigst
Knut S. Løne.

*

Vi er særdeles glad over at ha sikret ovenstaaende oplysninger fra Mr. Henderson og gennem Samband at kunne gjøre dem tilgængelige for almenheden. Dette selskab av Vøsser i Chicago var vistnok en af de allerførste norske foreninger i Amerika, kanske den første. Hvad navn den gav sig og vedkjendte sig fremgaar ikke saa aldeles greit fra Hendersons beretning, og det kan ogsaa være det samme. I en artikel i „Trom“ fra iommer anføres „Vøssingen“ som navnet. At Vøsserne omtalte sine sammenkomster eller møter som lag og brukte uttrykket Vøsselag i betydning av Vøssemøte, Vøsssegilde, „Vøsse-parti“ (engelsk party) er let at forstaa. Men det er baade interessant og ilaende at uttrykket Vøsselag da blev anvendt med samme betydning som nu til at betegne en organisation. Nu, dersom Mr. Henderson vil ha os til at forstaa ham derhen, at Vøsserne i Chicago 65 aar siden gav sin forening eller klub navnet „Vøsselaget“, saa tror vi ham naturligvis; thi hans hukommelse er vist uvigtigende paalidelig. Med denne bemærkning vil vi blot ha sagt, at vi ikke klart og greit forstaar at han anfører uttrykket Vøsselaget fra Vøssernes bruk av ordet den tid; men at det kanske heller er en ekvivalent av det den tid brukte uttrykk, han her nu vil betjene sig av naar han kalder den gamle Chicago forening av Vøsser „Vøsselaget“. Han siger jo først, at den kaldtes „Vøsse-Partiet“.

Dette er en ubetydelig detalje, vistnok; men i den historiske nøiaktighets interesse tør vi bli undskyldt for at ha kaldt vore læsers opmærksomhed hen paa denne jmaating. I Vøsse-spro-

get var det kanskje brukeligst at kalde en organisasjon for et lag. Vi vet slet ikke. Men i folkemaalet i større strøk av Norge, saavel som i skriftsproget, var ordet lag i betydning av organisasjon eller forening ikke kommet større i bruk, saavidt vi vet, saalangt tilbake. Men det kan jo ha været saaledes brukt paa Boks. Paa sine steder sa man nemlig samlag for at betegne en organisasjon.

Sugleik.

Dg soli varmt yvi bygdi fin,
det er atter ved Nonsokbil.
Med stov i hond ein esta fin
paa aasen me ganga vil.
Der blenkjer tjerni og glitrar lyng
idag som i gamal tid,
og lambi spretter og fuglan syng
paa vang og uti lid.

Eg tykkjer det er ho mor som staar,
derborte ved sælestram,
med kveldsol yvi det graana haar
ho Iokkar hølingen fram.
Dg kyrne svarar og bjøllun læt,
det ljomar i høge knatt.
Alt minner, minner so mest eg græt,
min barndom kjem fyr' meg att.

Murdal, 1915.

Grik Diferud.

Til opplysning m. m.

Samband har endel læsere i Norge. Det gaar saa til at mange av bladets amerikanske abonnenter, naar de har læst jitt hefte, saa sender de det til en ven eller slektning hjemme, og vi vet at vi paa den maate faar adskillig utbredelse der. Somme av disse hjemsendte eksemplarer gaar da fra mand til mand til de blir ganske utslidt. Dette er rigtig bra, naturligvis; ti paa denne maate blir vi kjendt netop blandt folk vi gjerne vil rekke. Saa er der andre amerikanere som har bestilt eksemplarer til venner hjemme og faar dem sendt direkte gjennem bladets regelmæssige ekspedition, som foræring til vedkommende venner. Der er dem som har somme aar betalt for flere eksemplarer at bli sendt til Norge. Vi vet at nogen av disse ogsaa cirkulerer vidt blandt folk der, og det stemmer nok ogsaa med hensigten med forsendelsen. Nu har vi fra enkelte av disse norske læsere faat bestilling paa fortsat abonnement efter at tiden var utrundet som deres amerikanske venner hadde betalt for, da de gjerne vilde holde det. Men saa har det hændt at vi er av andre, hvis foræringsabonnement var utrundet, har faat skarp irettesættelse fordi vi vil gjøre dem skyldige ved at holde paa at sende bladet. De fortæller os at de ikke vil være ansvarlige for skyld for blad som de ikke har bestilt. Saa sender somme av dem hefterne tilbake med notering, at de er „negtet mottagelse“.

Derjom nu dette blir læst av nogen slik, saa vil vi hjelpe dem med at sige, at derjom de vil naar de ser, av adresselappen, at tiden er utrundet, sendere et postkort paa varsel til os, at de ikke ønsker at motta bladet længere, saa skal vi være dem megen tak skyldig. Kanskje i betragtning av at de nu har faat bladet et aar som gave, det kan være tilgivelig at be om dette.

Sverken vi eller de som saaledes forærer bladet til sine venner har tænkt at det skulde være noget ut av veien at sende

det hjem; og naar det da sendes fremdeles efter at tiden det er betalt er udløpet, saa er det nærmest at betragte som en venlig indbydelse til at abonnere videre. Lar vi navnet staa paa listen i kortere eller længere tid, saa faar vi vel ha det saa godt; men vi vilde gjerne ikke saa skjænd for det. For ikke at tale om andet saa koster porto'en paa hvert eksemplar sendt til Norge et aar 24 cents. Kanste, da, de som ikke vil ha bladet vil være saa venlige at spandere et postkort paa opsigelsen.

Med det samme vil vi sende en venlig hilsen specielt til vore norske læsere, og vil forjære dem om at vi gjerne erfarer at bladet faar den størst mulige udbredelse derhjemme.

*

Vi maa ikke glemme at lægge til, at vi fra flere av dem som faar Samband jaaledes tilsendt fra amerikanske venner, har faat adskillige venlige hilser med tak for bladet. De allerfleste paafskjønner nok gaven. Derfor vil vi netop nu minde om at Samband egner sig godt til julegave hjem. Det blir en gave som kommer med minde om giveren hver maaned. Altsaa, vil du gjøre en dobbelt god gjerning, saa send Samband som julegave hjem. Vi sender det endnu for en dollar aaret.

Kvittering for bidrag til Valdrisgaven.

Hør modtaget og kvitteret for.....	\$1,430.29
Red C. N. Remme fra Mrs. Tobias Jversen, Brandon, S. Dak. (fattige B. Slidre)	5.00
H. J. Semling, Verdella, N. Dak. (fattige B. Slidre)	5.00
Gilbert Nilson, Granite Falls, Minn. (fattige B. Slidre)	5.00
A. T. Belgum, Wilnot, S. Dak. (fattige N. Aurdal)	10.00
O. S. Moe, Macrorie, East. (fattige B. Slidre)	4.00
Ole Kujtebakke, Dahlen, N. Dak. (Oplysningsfondet, S. Aurdal)	5.00
Christine Quale, Minneapolis, (fattige B. Slidre)	5.00
Sigrid Sefste, Minneapolis, (fattige B. Slidre)	3.00

Ole Rood, Minneapolis, (Fondet, S. Aurdal)	50.00
Jndbundne renter fra 1ste Juli til 1ste Oktober.....	9.07

Tilfammen \$1,531.36

Minneapolis, Minn. 28de Oktober 1915.

A. M. Sundheim, kasserer.

Riste over bygdelagene,

med først hvert lags formand, dernæst dets sekretær:

Valdris Samband, A. N. Veblen, 305 Walnut St. S. E., Minneapolis, Minn.; A. M. Sundheim, 3205 Park Ave., Minneapolis, Minn.

Telelaget, A. N. Trobaten, Barnesville, Minn.; N. N. Mønning, 1215 E. 35th St., Minneapolis, Minn.

Hallinglaget, E. O. Olstad, 2018 Lyndale Ave., Minneapolis, Minn.; Timan L. Ovarbe, Fessenden, N. Dak.

Numedalslaget, H. H. Strøm, Hillsboro, N. Dak.; O. O. Enes-tvedt, Sacred Heart, Minn.

Gudbrandsdalslaget, Rev. L. P. Thorkveen, St. James, Minn.; Simon Johnson, Hillsboro, N. Dak.

Trønderlaget, Sigurd O. Sanger, Yankton, S. Dak.; Prof. J. Dorrum, Fergus Falls, Minn.

Nordlandslaget, E. D. Mørck, 111 So. 6th St., Minneapolis, Minn.; Otto Kellermoe, 1819 5th St. So., Minneapolis, Minn.

Sognalaget, E. N. Hopperstad, Albert Lea, Minn.; O. E. Williams, Owatonna, Minn.

Selbulaget, A. O. Serum, Halstad, Minn.; O. S. Uglem, Princeton, Minn.

Rosfelaget, Judge Andreiv Grindelund, Warren, Minn.; Arthur Marfve, 515 N. Y. Life Bldg., Minneapolis, Minn.

Sertesdalslaget, Wj. Bjørnaraa, Wanke, Minn.; Grunde Grundeson, Griebrof, Minn.

Nordfjordlaget, Elias Rachie, 1815 13th Ave. So., Minneapolis, Minn.; Dr. Carl Kolfeth, Brooten, Minn.

Landingslaget, H. A. M. Steen, Northfield, Wis.; E. M. Pederson.

Totningslaget, Johan C. Gran, Spring Grove, Minn.; Christian Berg, 2513 6th St. N., Minneapolis, Minn.

Hierdølslaget, N. L. Moen, Fergus Falls, Minn.; Ole Soiberg, Kathryn, N. Dak.

Søndmørslaget, Iver Brudevold, Page, N. Dak.; M. Spholt, Madison, Wis.

Rjøfenslaget, Dr. C. L. Opfal, Red Wing, Minn.; Otte P. N. Hjemstad, Chippewa Falls, Wis.

Gadelandslaget, T. A. Walby, Hudson, Wis.; Erling Jacobson, Hudson, Wis.

Solunglaget, Amund Ntmo, Grand Forks, N. Dak.; C. M. Berg, McFintosh, Minn.

Sigdalslaget, G. T. Braatlien, Koffshay, Minn.; N. E. Nopseng, Harvey, N. Dak.

Jowa Telelag, Rev. A. J. Dorgerson, Lake Mills, Jowa; I. S. Tweed, Lake Mills, Jowa. (Afdeling af Telelaget.)

Tinnjøslaget, Gunder Øbegaard, Kristine, Minn.; Lars Stenjon, Oldham, S. Dak.

Sundals-Øfendalslaget, C. G. Gladwed, Lake City, Minn.; O. J. Gravem, Tomner, N. Dak.

Hardangerlaget, S. S. Tveit, Albert Lea, Minn.; S. M. Jordahl, Sioux Falls, S. Dak.

Stavangerlaget, Rev. C. J. Eastvold, Dawson, Minn.; Berthel V. Bellefon, Jewell, Jowa.

Søndhordlandslaget, Rev. V. O. Thorsen, Dows, Jowa; Oscar Ostrem, Jewell, Jowa.

Binger, Odalen og Eidflogen Samlag, J. E. Jacobson, Dagen, N. Dak.; Edward Larsen, 2618 37th Ave. So., Minneapolis, Minn.

Søndfjordlaget, Rev. Sigurd Høllestad, Strum, Wis.; Prof. J. L. Nydahl, Augsburg Seminary, Minneapolis, Minn.

Tvillingbhernes Stavangerlag, Gust Jrgens, 823 22nd Ave. So., Minneapolis, Minn.; Mrs. M. Reelsen, Minneapolis.

Beitstytens afdeling af Numedalslaget, G. O. Kravik, Oberett, Wash.; G. O. H. Becker, Standwood, Wash.

Bandal Telelag, (Wisconsin), O. G. Kinney, Colfax, Wis.; V. G. Place, Ellsworth, Wis.

Minneapolis Trønderlag, Halmar Saugestad, 278 21st Ave. S., Minneapolis; Alfred E. Dahl, 1335 Madison St. N. E., Mpls.

Romsdalslaget, Rev. Jacob Tanner, Milnor, N. Dak.; Ben Johnson, Taunton, Minn.

Kristianialaget, Fritz Maurer, 820 21 Ave. So., Minneapolis; George Eelstrand, 2116 E. 22 St., Minneapolis.

Nordhordlandslaget, Rev. V. L. Kulling, Woodville, Wis.; Rev. O. A. Sletten, Lake Mills, Jowa.

Gurdalslaget, Rev. G. Engb, Østrander, Minn.; Ludvig Gullickson, Spring Valley, Minn.

Beitstytens Søndfjordlag, Rev. O. J. Ordal, Tacoma, Wash.; M. H. Førde, Seattle, Wash.

Smaclenningslag, John T. Berg, Kenyon, Minn.; A. Sneerud, Kasfon, Minn.

A History of Norwegian Immigration to the United States

From the earliest beginning down to 1848.

Dette fortrinlige verk paa 407 sider, meget smukt trykt paa godt papir og net indbundet, bør eies i hvert norsk hjem, især der hvor den yngre slekt kanske læser engelsk med bedre udbytte end forældrenes morsmaal. Forfatteren har endnu et betydelig oplag paa haand, som er at faa til betydelig nedsat pris. Han utgav boken paa sit eget forlag, og det kostet ikke faa penge. Hans utlæg bør vi hjælpe ham at faa godtgjort ved at kjøpe verket og forebygge at han lider pengetap atpaa at han har anvendt aar av arbeide paa dets forberedelse. Man kan faa boken direkte fra forfatteren ved at sende \$1.50 til Prof. G. T. Flom, Urbana, Ill. Om man vil kan man bestille den for samme pris gjennem eller fra "Samband", 322 Cedar Ave., Minneapolis. Eller man kan for \$2.00 sendt til sidstnævnte adresse faa denne bok samt Samband for et aar. Det er altsaa et avslag fra \$2.50 til \$2.00 for begge tilsammen.

Fotografi av Valdrisstevnet.

SKAGE BROTHERS, som har fotograferet flere valdrisstevner og en mængde av andre bygdestevner, tok et "panorama" fotografi av Valdris Sambands møte i Como Park den 10de September. Men de fik ingen anledning til at vise deltagerne av stevnet avtryk av billedet, og det kundgjøres nu at billedet blev særdeles heldig. Paa side 731 av Oktober-heftet av "Samband" er en formindsket gjengivelse av fotografiet, som viser nogenlunde hvorledes det blev, selve fotografiet er dog meget bedre, især derfor at det er meget større. Det er nemlig 24 tommer langt og 8 tommer høit. De som var tilstede og er med i gruppen, bør anskaffe sig et avtryk, til et minde om møtet. Man kan let gjenkjende sine venner som var med; og billedet anbefales som et av Skage Bros. bedste. Det faaes frit tilsendt for 75 cents. Det kan bestilles gjennem "Samband" eller direkte fra fotograferne, Skage Bros., 416 20th Ave. N., Minneapolis.

Samband anbefaler det paa det bedste.

Lutheran Publishing House

DECORAH, IOWA.

N. W. BRANCH: 322 So. FOURTH St., MINNEAPOLIS.

Bibler, Salmebøger, Skolebøger.

Norske og engelske Bøger for Kirke og Hjem.

Bøger og Tidsskrifter godt og billig indbundne.

Skriv efter Katalog og priser.

NORGE I AMERIKA

Boken om Norge

5te bind.

Livsbilleder fra nordmændenes liv og historie i
de Forenede Stater.

Samlet av Nordahl Rolfsen, med bidrag av Hjalmar Rued Holand, Simon Johnson, Waldemar Ager, O. A. Buslett, Peer Strømme, S. Søndresen, H. G. Stub, O. E. Brandt, V. Koren, Andreas Helland, P. Tangjerd, G. Hoyme, J. N. Kildahl, Lauritz Swensen, P. A. Rasmussen, N. B. Tvedt, Sigurd Folkestad, Sven Moren, Fr. Lunde, John Benson, Hans Aanerud, J. J. Skjørdalsvold, Henrik Voldal, H. Reynolds, C. J. Hambro, Vilhelm Krag.

Biografiske skisser: Professorerne Sverdrup og Oftedal, Hoyme, Koren, Preus, Laur. Larsen, Knute Nelson, Olaf Hoff, F. W. Cappelen og mange andre. 578 sider. I shirtingsbind, \$1.50.

The Free Church Book Concern, ^{322 CEDAR AVE.} MINNEAPOLIS, MINN.

Regninger

baade for restance og forskud sendes med dette nummer. Fra alle vedkommende haaber vi at faa høre ved første gode anledning. Finder man feil i nogen regning saa ber vi venlig om at man melder det til os straks. Faar nogen bladet fremdeles trods at han har opsagt det, saa beror det paa misforstaaelse eller at det er blit overset, og han bør gi besked ved postkort eller gjennem postbudet eller postmesteren. De som holder paa at ta imot bladet antages at ville betale for det. Naar nogen abonnent flytter eller forandrer adresse bør han melde det til bladets utgiver ellers er han ansvarlig for kontingenten omend bladet ikke skulde række ham. Skriv til

SAMBAND, 322 CEDAR AVE., MINNEAPOLIS, MINN.